

Pedagogisch beleidsplan Zonnelicht

Inhoudsopgave

1. Visie en uitgangspunten.....	1
2. Het VVE programma 'De Regenboog'.....	4
3. Houding en handelen van de leerkracht	19
4. Algemene punten.....	23

1) Visie en uitgangspunten

Neohumanistisch onderwijs

Onderwijs en opvoeding zijn niet van elkaar te scheiden. Neohumanistisch onderwijs gaat uit van de ontwikkeling van de totale persoon. Dit ontwikkelingsproces heeft een dynamisch karakter. Het is constant in beweging en betekent een constante groei van kind en opvoeder naar meer zelfkennis en zelfbewustzijn.

Het ontdekken van mogelijkheden op het gebied van geven en ontvangen van liefde en het ervaren van geluk wordt als even belangrijk geacht als het ontdekken van mogelijkheden op cognitief niveau. Niet alleen de relatie tot zichzelf maar ook de relatie naar de ander, de natuur, de cultuur en omgeving is gebaseerd op een typisch menselijk aspect: een gevoel van liefde voor de hem omringende wereld.

Binnen neohumanistisch onderwijs wordt ernaar gestreefd kinderen in staat te stellen om ervaringen op te doen die leiden tot zelfbewustzijn en zelfexpressie. Indien we ervan uit gaan dat een kind alle mogelijkheden in zich heeft om te groeien naar een verantwoordelijk, zelfbewust, hoopvol, invoelend en creatief persoon die de maatschappij iets te bieden heeft, is het de taak van de leerkracht deze naar buiten te leiden. Het programma dient de kinderen de mogelijkheid te bieden om:

- hun eigen interesses te volgen en initiatief te nemen
- onafhankelijk leren aan te moedigen
- projectmatig te werken
- activiteiten te ondernemen die aansluiten bij de interesse van de kinderen
- te experimenteren met hun creatieve mogelijkheden
- zichzelf uit te drukken vanuit het diepst van hun hart naar mensen, planten, dieren en de omgeving
- het proces van zelfbewustwording te bewerkstelligen
- te leren om met de uitdagingen van de toekomst om te gaan

In neohumanistisch onderwijs wordt op verschillende manieren aan de ontwikkeling van een kind gewerkt. Een centraal begrip daarbij is "Onderwijs is datgene wat een mens vrij maakt."

Het kind moet zich vrij voelen en uit zichzelf kennis willen opdoen. Een belangrijke taak is hierbij weggelegd voor de leerkracht, die dit waardevolle gevoel bij het kind moet aanwakkeren. Het kind leert door ervaringen, is leergierig en merkt dat hij zijn opgedane kennis in het dagelijks leven kan gebruiken. In Zonnelicht wordt thematisch gewerkt. Door het hele jaar heen komen vaste thema's aan bod waarbij voor elk een programma wordt aangeboden. D.m.v. liedjes, verhaaltjes, stiltetijd, spelletjes en creativiteit krijgt het kind ervaringen met elk thema.

Eigenheid

Kinderen worden gestimuleerd om met hun kwaliteiten en talenten naar buiten te komen en om te vertrouwen op hun onderscheidingsvermogen. Met je onderscheidingsvermogen zie en voel je wat zuiver en waarachtig is. Door het ontwikkelen van dit onderscheidingsvermogen kunnen kinderen op eigen benen staan en een bijdrage leveren aan hun omgeving op hun eigen manier.

De leerkrachten begeleiden de kinderen daarom authentiek. Vanaf de babytijd ziet de leerkracht de eigenheid in de kinderen en schept de voorwaarden voor de kinderen om zich van zijn eigenheid bewust te worden. Het 'ik'-

Auteur	Autorisatie	Handboek	Versie	Revisie	Pagina
EvT	YK	02-01-02	2-1-23	2-1-24	1

bewustzijn van de kinderen wordt hierdoor aangesproken en bevestigd en het kind kan daardoor met zijn eigenheid naar buiten komen.

De kinderen ontdekken zichzelf op lichamelijk, zintuiglijk, intellectueel, creatief en intuïtief gebied en ontwikkelen hiermee eigenwaarde en zelfvertrouwen. Zorg voor jezelf is essentieel om er ook voor de ander te kunnen zijn.

In de begeleiding worden er mogelijkheden geschapen om de kinderen de universele liefde in zichzelf en naar anderen te ervaren en hen het bewustzijn en de vaardigheden mee te geven. Deze zullen zij steeds meer nodig hebben in een wereld die vraagt om op een empathische manier met elkaar en de wereld om te gaan. De wereld waarin wij leven heeft mensen met leiderschapskwaliteiten nodig die maatschappelijke problemen aankunnen. Het neohumanistisch onderwijs wil kinderen graag de ontwikkelingsmogelijkheden hiervoor bieden.

Ethisch denken

Het ontwikkelen van morele kracht in de kinderen maakt een belangrijk deel uit van de begeleiding. Het ontwikkelen van waarden en normen is een proces waar kinderen veel kracht uit putten. Later zal deze kracht, wanneer deze tot rijping is gekomen, de kinderen de impulsen geven om vanuit idealistische motieven te handelen. Met een gezonde morele fundering worden de kinderen ook minder kwetsbaar voor negatieve invloeden van buitenaf.

Ieder mens beschikt over een gevoel voor moraliteit. Bevestiging, inspiratie en liefde zijn de belangrijkste aspecten waardoor kinderen zichzelf bewust kunnen worden van hun eigen gevoel voor moraliteit. Er wordt vertrouwen gegeven aan het eigen onderscheidingsvermogen van de kinderen en in dialoog wordt zorgvuldig omgegaan met gevoelens van oprechtheid. Kinderen worden positief benaderd en op hun gedrag aangesproken. Creatieve discipline is een methode die leerkrachten zichzelf eigen maken door met behulp van hun intuïtie, kinderen op een fijngevoelige, liefdevolle manier te corrigeren.

Voor de ontwikkeling van waarden en normen is het voorbeeld van volwassenen van doorslaggevend belang.

De kennis en ervaring van de leerkrachten met betrekking tot morele ontwikkeling vormt in de begeleiding van de kinderen een belangrijk aspect. Momenten van onrecht, ruzie, wrevel of irritatie in de groep worden door de leerkrachten aangegrepen om duidelijkheid te scheppen in de omgangsvormen. De wijze waarop kinderen aangesproken worden om hun gedrag te corrigeren gebeurt dusdanig dat de kinderen zich begrepen en gesteund voelen in hun ontwikkeling op sociaal, emotioneel en spiritueel gebied.

Een belangrijke basis vormen tien universele menselijke waarden en normen die van toepassing zijn op alle mensen, ongeacht hun overtuiging, religie, cultuur of achtergrond. Ze zijn bedoeld om mensen te helpen in hun beheersing in relatie tot anderen en hun omgeving:

1. Geen letsel toebrengen – geen bewust letsel toebrengen aan anderen door gedachte, woord of (gebrek aan) handeling;
2. Vanuit waarheid praten – het welzijn van anderen in gedachten houden terwijl je praat;
3. Niet stelen – het zich niet toe-eigenen of verlangen naar dingen die anderen toebehoren;
4. Universele liefde – het ‘zien’ en liefhebben van het bewustzijn in onszelf en in alles om ons heen;
5. Eenvoudige leefwijze – waarde hechten aan een eenvoudige levensstijl en niet toegeven aan het verlangen naar onnodige luxe;
6. Schoonheid– fysieke en geestelijke schoonheid;
7. Mentale tevredenheid – een positieve kijk op alles behouden;
8. Dienstbaarheid – het ontwikkelen van de gewoonte om mensen in nood te helpen;
9. Inspirerende studie – de gewoonte hebben om regelmatig naar spirituele thema’s te luisteren en erover te lezen en/of te discussiëren;
10. Zelfreflectie.

Ecologisch & duurzaam denken en handelen

Vanaf 2022 is verdieping van duurzaam denken in het ontwikkelingsprogramma een van de speerpunten van Zonnelicht. Het belang van duurzaam denken en handelen is steeds meer zichtbaar in de maatschappij. Wanneer kinderen van jongs af een gevoel voor de natuur ontwikkelen, leren zij dat zorgdragen voor de omgeving en voor de natuur vanzelfsprekend is. Kinderen leren zo de gewoonte om duurzame keuzes te maken. De start wordt hiermee gemaakt in de babytuin, waar kinderen alle ruimte hebben om te ontdekken en zich te verwonderen. Bij

Auteur	Autorisatie	Handboek	Versie	Revisie	Pagina
EvT	YK	02-01-02	2-1-23	2-1-24	2

de peuters staan thema's uit de natuur centraal, waarbij kinderen leren over de natuur en een gevoel van zorgzaamheid voor elkaar en voor de omgeving ontwikkelen. Duurzaam denken wordt aan de thema's van het ontwikkelingsprogramma van de peutergroepen gekoppeld. In de BSO worden projecten met betrekking tot duurzaamheid verder uitgewerkt (zie het hoofdstuk 'Ontwikkelingsprogramma van de BSO').

Bij het ecologisch denken staat de liefde voor planten, dieren en omgeving centraal. Het gaat hierbij over kennis nemen van de natuur en leren zorgdragen voor wat de natuur nodig heeft.

Duurzaam denken gaat ook over de manier waarop er wordt omgegaan met het verbruik van energie, grondstoffen en materialen. Er wordt hierbij gekeken naar maximaal gebruik en minimale belasting voor de omgeving.

Dit werkt door in de keuze van de materialen binnen Zonnelicht en de wijze waarop er met materiaal en met de omgeving wordt omgegaan. Zonnelicht werkt actief aan een plan van verduurzaming van haar eigen omgeving. Kinderen worden hier actief bij betrokken.

Duurzaam denken gaat ook over het opbouwen van betekenisvolle relaties.

Duurzaam denken wordt door de leerkrachten voorgeleefd. In de begeleiding van de kinderen ligt het accent steeds bij de ontwikkeling van zelfbewustzijn; het bewustzijn van zichzelf in de omgeving en het gevoel zorgzaam te zijn naar zowel zichzelf als naar de omgeving toe. De leerkrachten laten de kinderen ontdekken en verwonderen, waardoor de interesse voor de natuurlijke omgeving gewekt wordt.

Intercultureel denken

We maken de kinderen bekend met verschillende culturen door hen kennis te laten maken met muziek, speelgoed, poppen, kleding en verhalen uit verschillende landen.

De BSO-kinderen leren verschillende culturen kennen middels de projecten over mensen, planten en dieren in de wereld en hun participatie bij goede doelen.

Door het opzetten en meehelpen bij acties voor goede doelen krijgen de kinderen oog voor hoe het leven in andere landen is. Kinderen leren hier vragen over te stellen en een mening te vormen over wat zij in deze projecten belangrijk vinden.

Esthetisch denken

Esthetisch denken betekent liefdevol en met aandacht zorgen voor de omgeving, hoe je praat, de keuzes van muziek, inrichting, sfeer en hoe je naar elkaar toe handelt. Op deze manier wordt er gezorgd voor een fijngevoelige sfeer waarin iedereen zich prettig kan voelen.

21 st century skills

We leven in een snel veranderende maatschappij. Een wezenlijke behoefte van het kind is het ontwikkelen van intuïtieve kwaliteiten zodat het zich zelfbewust kan uitdrukken in effectief en betrokken burgerschap. Kinderen vragen om een evenwichtige groei op het gebied van:

- Omgaan met onzekerheid in een steeds veranderende maatschappij
- Duidelijkheid met betrekking tot normen en waarden
- Kennis van het innerlijk en het ontwikkelen van een balans in zichzelf
- Zelfreflectie en inzicht in groeiprocessen
- Gelijkwaardige ontwikkeling van linker- en rechterhersen helft.

Onderwijs en begeleiding gericht op 21 st century skills geeft kinderen de tools in handen om met de uitdagingen van de toekomst om te gaan. 21 st century skills zijn onder andere:

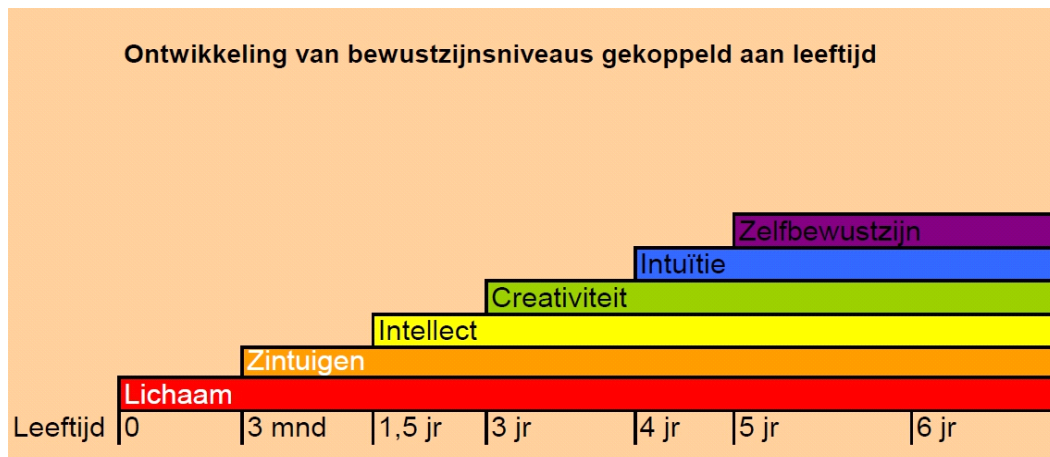
Eigenwaarde, zelfstandigheid, ontspanning, aandacht, onderscheidingsvermogen, balans in klein en groot denken, autonomie, innovatief denken, kritisch denken, ICT-geletterdheid en mediawijsheid, empathie, verantwoordelijkheid, betrouwbaarheid, samenwerken, leiderschap, duurzaamheid, betekenisvolle relaties, communicatie en inspireren.

Auteur	Autorisatie	Handboek	Versie	Revisie	Pagina
EvT	YK	02-01-02	2-1-23	2-1-24	3

2) VVE programma ‘De Regenboog’

Binnen Zonnelicht werken we ontwikkelingsgericht. Er wordt gewerkt aan de hand van het VVE programma ‘De Regenboog’. In dit ontwikkelingsprogramma bekijkt de leerkracht de ontwikkeling van de kinderen, met betrekking tot de bewustzijnslagen lichaam, zintuigen, intellect, creativiteit, intuïtie en spiritualiteit (zelfbewustzijn), zodat de kinderen zich gesteund en gezien voelen.

Het ontwikkelingsprogramma biedt kinderen de mogelijkheid om zichzelf bewust te worden van deze bewustzijnslagen.

Het ontwikkelingsprogramma is bedoeld om kinderen ervaringen te geven van waaruit ze hun eigen kwaliteiten leren kennen en ook hun eigen grenzen tegenkomen. Dit geeft ze inzicht in hun vaardigheden en hun leerproces. De leerkrachten helpen hen daarbij door activiteiten aan te bieden: liedjes, spelletjes en verhalen. Maar ook door de juiste begeleiding te bieden bij de vorming van hun persoonlijkheid.

Hiervoor is het belangrijk dat leerkrachten zichzelf blijven ontwikkelen om afhankelijk van tijd, plaats en persoon de juiste keuzes te kunnen maken in een pedagogisch verantwoord proces naar de kinderen toe. Kwaliteiten als toewijding, helderheid van geest, liefdevol kunnen zijn en ook uitdaging en humor kunnen bieden, zijn van essentieel belang voor een leerkracht die werkt met het ontwikkelingsprogramma. Een voortdurende leerkrachtentraining is hiervoor noodzakelijk.

De voertaal binnen Zonnelicht is Nederlands. Binnen het ontwikkelingsprogramma is er aandacht voor Engelse liedjes en woordjes om het gevoel voor de Engelse taal in de kinderen aan te spreken.

Uitdaging

De manier van werken hangt af van de bewustzijnslaag die in de kinderen aangesproken wordt. Voor zintuigen en intellect worden o.a. ideeën van Maria Montessori gebruikt en voor natuurbeleving onder andere ideeën van Rudolf Steiner. Hierbij staan respect, verwondering, het stilstaan bij en kennis nemen van de natuur centraal. In het ontwikkelingsprogramma doen de kinderen kennis op van de natuur en leren zij hoe zij voor de natuur kunnen zorgen.

Alles wat de kinderen leren, wordt in relatie gebracht met henzelf. De bewustzijnslagen komen terug als onderdelen in het programma.

Het ontwikkelingsprogramma geeft de kinderen de mogelijkheid om:

- hun eigen interesses te volgen en initiatief te nemen;
- onafhankelijk te leren;
- projectmatig te werken;
- te experimenteren met hun creatieve mogelijkheden;
- zichzelf uit te drukken vanuit het diepste van hun hart naar mensen, planten, dieren en omgeving;
- het proces van zelfbewustwording te bewerkstelligen.

Auteur	Autorisatie	Handboek	Versie	Revisie	Pagina
EvT	YK	02-01-02	2-1-23	2-1-24	4

Speelgoed en ontwikkelingsmateriaal

Ook aandacht voor speelgoed speelt een grote rol. Gekozen wordt voor speelgoed dat aansluit bij de ontwikkelingsbehoeften van de kinderen. Er wordt gebruik gemaakt van duurzaam en natuurlijk materiaal. Kapot speelgoed wordt gerepareerd of vervangen. Het speelgoed is ontwikkelingsgericht en kan veelzijdig gebruikt worden, waarmee het de fantasie en creativiteit van de kinderen prikkelt. De variatie in het speelgoed dat aangeboden wordt, sluit aan bij de aandacht en de interesse die de kinderen ervoor hebben.

Ritme en regelmaat

Er zijn momenten die dagelijks terugkeren voor de kinderen. Herhaling, ritme en regelmaat geeft de kinderen houvast en een gevoel van veiligheid en vertrouwen. De volgende momenten komen op een vast moment in de dag terug:

Kringspel: tijd om met elkaar samen te zijn en te genieten van liedjes, verhaaltjes, kinderyoga. De kring zorgt voor het gevoel van gezamenlijkheid met elkaar.

Herkenbare liedjes: bij overgangsmomenten worden herkenbare liedjes met de kinderen gezongen die op vaste momenten in de dag terugkomen. Er worden bijvoorbeeld liedjes gezongen voor het eten, aan het begin van het kringspel, bij het opruimen en bij de overgang naar een ander lokaal.

Gezamenlijk afsluiten van de dag: ook hier worden liedjes met de kinderen gezongen. Bij de BSO wordt met elkaar een appel gegeten en wordt er een verhaal voorgelezen of een spelletje met elkaar gedaan. Doordat de afsluitkring steeds op eenzelfde manier plaatsvindt, herkennen de kinderen dat het programma is afgelopen en dat zij kunnen worden opgehaald door de ouders.

Andere terugkerende momenten zijn het afscheidsfeest wanneer een kind niet langer meer opvang bij Zonnelicht heeft of doorstroomt naar een andere groep en het verjaardagsfeest. Het afscheidsfeest en verjaardagsfeest worden met elkaar gevierd in de kring.

Het ontwikkelingsprogramma in de babygroepen

In de eerste levensjaren hebben kinderen vooral behoefte aan warmte, liefde en aandacht.

De verzorging is gericht op het creëren van een gevoel van welbevinden en ontspanning in het lichaam, afgestemd op de individuele behoeften.

De ouders geven de informatie over het slaap- en eetgedrag van hun kind aan de leerkracht tijdens het wennen, zodat elk kind in zijn persoonlijke behoeften voorzien wordt. Vanaf anderhalf jaar is er voor de meeste kinderen een gezamenlijke slaap- en eettijd ontstaan.

Voor de babygroepen neemt het ontwikkelingsprogramma de volgende bewustzijnslagen als uitgangspunt:

Lichaam

De kinderen tussen nul en twee jaar doen vanaf de geboorte ervaringen op met hun lichaam. Zij ontdekken naarmate ze ouder worden steeds meer wat ze met hun lichaam kunnen. Bijvoorbeeld dat ze met hun handen een speeltje kunnen pakken of op wat latere leeftijd van de rug op de buik kunnen draaien. Kinderen laten bij iedere stap in de lichamelijke ontwikkeling zien waar ze aan toe zijn. Er kunnen periodes zijn dat ze zich een vaardigheid eigen proberen te maken, maar dat het nog niet lukt. De leerkracht ziet dit en helpt dan om de vaardigheid te leren. De kinderen voelen dat iemand bij hen is die hen helpt.

Voor lichamelijke ontwikkeling gaan de kinderen tussen één en twee jaar dagelijks, voor een periode van ongeveer een half uur, naar de hal of de spiegelzaal om op hun eigen niveau bezig te zijn met de ontwikkeling van hun lichaam. Leerkrachten begeleiden de kinderen hierin individueel, maar bereiden zichzelf voor middels een programma dat afgestemd is op de individuele ontwikkeling van de kinderen.

Zintuigen

De zintuigen zien, voelen, ruiken, proeven en horen worden bewust geprikkeld. Hiermee ontwikkelen de kinderen hun hersenpatroon. Door zintuiglijke activiteiten worden de kinderen bevestigd in hun zintuiglijke mogelijkheden. Het werken met creatieve materialen is een van de manieren waarop de kinderen hun zintuigen verder ontwikkelen. Ze voelen de structuur van bijvoorbeeld verf en papier en ontdekken en zien wat er gebeurt als de verf met hun vinger over

Auteur	Autorisatie	Handboek	Versie	Revisie	Pagina
EvT	YK	02-01-02	2-1-23	2-1-24	5

het papier gaat. De leerkrachten besteden aandacht aan de zintuigen in het creativiteitslokaal of in de ruimte voor muziek en dans. Daar worden activiteiten aangeboden voor het stimuleren en prikkelen van de zintuigen, met materialen die een nieuwe indruk achterlaten bij de kinderen.

Intellect

Als de kinderen iets ouder zijn, krijgen ze de behoefte om de zintuiglijke indrukken die ze hebben opgedaan te ordenen. Dit doen ze met hun intellect. De kinderen gaan bijvoorbeeld hoogte en ruimte onderzoeken. De leerkracht volgt dit proces van onderzoek, begeleidt de kinderen hierin en creëert mogelijkheden om te kunnen onderzoeken. De dreumesen hebben behoefte aan in- en uitladen, aan het onderzoeken van nieuwe dingen en willen weten hoe iets in elkaar zit. Deze behoefte wordt door de leerkrachten gevoed door het aanbieden van ontwikkelingsmateriaal, bouw materiaal en objecten waar iets aan te ontdekken valt.

Intuïtie en spiritualiteit

De baby en dreumes spelen en leven veelal vanuit intuïtie en spiritualiteit.

De leerkracht bevestigt de kinderen hierin door aandacht te besteden aan het creëren van een sfeer van subtiliteit, rust en ontspanning, een gevoel van eenheid in de groep, mooie muziek en aandacht voor het moment. Ook door bewust stiltemomenten te creëren, worden de kinderen zich bewust van hun omgeving. Het kringspel is een dagelijks terugkerende activiteit waarmee hier vorm aan gegeven wordt.

Vooruitlopend op taalontwikkeling, voorbereidende rekenvaardigheden en sociaal- emotionele ontwikkeling:

Taal

De taalontwikkeling krijgt dagelijks aandacht. De baby begint met het maken van klanken. Naarmate kinderen ouder worden, zullen zij steeds meer de dingen om zich heen benoemen met zelfstandige naamwoorden en uiteindelijk gaan zij korte zinnen gebruiken. De leerkracht speelt hier op in door klanken en woorden in liedjes te laten terugkomen.

De kinderen leren tevens woorden te benoemen door vragen die de leerkracht aan de kinderen stelt.

De leerkracht spreekt de kinderen op een liefdevolle manier aan en zorgt voor goede articulatie, het op de juiste manier uitspreken van woorden en een kloppende zinsbouw. De kinderen nemen alles als voorbeeld en zullen alles nabootsen wat ze van volwassenen zien en horen. Daarnaast worden er regelmatig boekjes met de kinderen gelezen en taalkaarten bekeken.

Vorbereidende rekenvaardigheden

Door het experimenteren met materiaal in de ruimte, krijgen de kinderen een gevoel voor bijvoorbeeld 'hoog en laag' (blokken op elkaar stapelen) en 'in en uit' (in- en uitladen). Het op en neer schuiven van kralen in een telraam of van het leggen van stenen in een sorteerbak geeft een eerste begrip van aantallen. Door een bal te gooien, onder een tafel te kruipen, te klimmen op het Piklerrek etc, ontwikkelt de dreumes een gevoel voor de ruimte om hem heen. De begrippen op, onder, in, uit, eraf, erbij, etc. worden in eerste instantie ervaringsgericht aangeboden.

Sociaal-emotionele ontwikkeling

Het spel van de baby en dreumes gaat van alleen spelen, naar naast elkaar spelen, naar steeds meer samen dingen ondernemen, waarbij er ook vaak nog naast elkaar gespeeld wordt. Kinderen leren van elkaar omdat ze elkaar in het spel tegenkomen. De leerkracht leeft voor hoe er met elkaar omgegaan wordt en benoemt hierbij wat ze doet, wat je aan de ander kunt vragen of wat je tegen de ander kunt zeggen. Zij geeft tevens duidelijke liefdevolle grenzen bij ongewenst gedrag. Zo leert de dreumes wat prettig is voor zichzelf en voor de ander in sociale situaties en wordt er een beging gemaakt met het oefenen van sociale vaardigheden en expressie van de eigen beleving van het kind.

Schriftjes schrijven van de baby's

Aan de ouders van de kinderen van nul tot twee jaar vragen we om dagelijks een schriftje bij te houden voor de groep met het ritme van voeding en slapen van de kinderen, hoe het met de kinderen gaat en of er eventuele bijzonderheden zijn. De leerkrachten kunnen hierdoor nauw aansluiten bij de begeleiding en verzorging die er voor de kinderen op dat moment nodig is. De leerkrachten van de groep schrijven iedere dag in het schriftje hoe het die dag met de kinderen is gegaan en hoe voeding en slapen die dag zijn verlopen.

Auteur	Autorisatie	Handboek	Versie	Revisie	Pagina
EvT	YK	02-01-02	2-1-23	2-1-24	6

Slapen

Het slaapritme van het kind wordt gevolgd zoals het kind dat thuis gewend is. De ouders geven de (veranderde) slaaptijden aan de leerkracht door. Door de leerkrachten wordt gezorgd dat baby's en dreumesen op een ontspannen manier en in een fijngevoelige sfeer kunnen gaan slapen. Ouders en leerkrachten stemmen met elkaar af wat er nodig is voor het kind om op een ontspannen manier te kunnen gaan slapen.

De baby's en dreumesen slapen in een babybedje. Er wordt naar gestreefd dat elk kind steeds in hetzelfde bedje kan slapen. Er zijn voldoende bedjes voor alle kinderen op de groep.

De leerkracht kan met een baby in de wandelwagen in de tuin wandelen en eventueel kan de baby bij mooi weer in de wandelwagen buiten in de babytuin slapen met de toestemming van ouders.

Zindelijkheid

De kinderen worden begeleid in zindelijkheid wanneer zij hier qua zelfbewustzijn aan toe zijn. Vaak is dit al op jonge leeftijd. Met 1,5 jaar kan hier al een start mee gemaakt worden. In de babygroepen worden kinderen hierin begeleid, wanneer de ouders dit voor hun kind wensen. Er is hiervoor een potje op de groep aanwezig. Tegen de tijd dat een kind 2,5 jaar oud is, zou het kind zindelijk kunnen zijn.

Dagindeling babygroepen

08.00-08.30 uur:	ontvangst kinderen en ouders, tevens vrij spel
08.30-09.00 uur:	ontvangst kinderen en ouders, tevens intellectuele ontwikkeling
09.00-09.30 uur:	kringspel en liedjes zingen
09.30-10.00 uur:	fruit eten en thee of water drinken
10.00-10.30 uur:	intellectuele ontwikkeling en taalontwikkeling
10.30-11.00 uur:	lichamelijke ontwikkeling
11.00-11.30 uur:	zintuiglijke ontwikkeling
11.30-12.00 uur	brood eten en thee, water of (eigen meegebrachte) melk drinken
12.00-13.00 uur:	bedtijd
13.00-14.00 uur:	babymassage
14.00-14.30 uur:	zintuiglijke ontwikkeling
14.30-15.00 uur:	fruit eten en thee of water drinken
15.00-16.00 uur:	lichamelijke en zintuiglijke ontwikkeling
16.00-16.30 uur:	lichamelijke ontwikkeling; fijne motoriek
16.30-16.50 uur:	intellectuele ontwikkeling
16.50-17.00 uur:	afsluiting en liedjes zingen.
17.00-18.00 uur:	ophalen van de kinderen; vrij spel

Wennen in de babygroep

Aan het begin van de wenperiode worden de ouders uitgenodigd om twee keer te komen wennen op de groep. Kinderen en ouders krijgen de gelegenheid om te wennen aan de omgeving, de leerkrachten, de andere kinderen, de gang van zaken in de groep, etc. Dit gebeurt ongeveer een week voor de aanvang van de opvang.

Het 'schriftje' (het communicatieschriftje) wordt bekeken op voeding- en slaaptijden, en specifieke aandachtspunten worden besproken met betrekking tot de verzorging en ontwikkeling van de kinderen. Meestal wordt geoefend met het naar bed brengen en worden over en weer gegevens uitgewisseld over wat in de begeleiding van de kinderen belangrijk is. Het wennen duurt 1 tot 1,5 uur. Tijdens de eerste wenaafspraak is er een intakegesprek met de ouders.

De ervaring leert dat de aanpassing van de kinderen soepel verloopt wanneer ouders op een Open Speeldag uitgebreide informatie hebben gehad, er vervolgens een uitgebreid aannamesprek is geweest en de ouders een paar keer de sfeer hebben kunnen proeven.

Als moeders borstvoeding willen blijven geven, zijn daar mogelijkheden voor; dit wordt als zeer positief ervaren door zowel ouders, kinderen als leerkrachten. Informatie over mogelijkheden voor het continueren van de borstvoeding is verkrijgbaar bij de leerkrachten van het Zonnelicht en ook schriftelijk bij de Stichting Borstvoeding Natuurlijk.

Wenperiode van babygroep naar peutergroep

Ongeveer een maand voordat het kind twee jaar wordt, gaat het wennen in de peutergroep. De eerste (paar) keer gebeurt dit zoveel als mogelijk en nodig is met de leerkracht van de babygroep samen. Wanneer het kind twee jaar wordt, start het in de peutergroep. Wanneer het beroepskracht kind ratio van zowel de babygroep als de peutergroep het toelaat, kan het kind ook eerder of later dan bij de leeftijd van twee jaar de overstap naar de peutergroep maken. Er wordt steeds gekeken naar wat er voor de ontwikkeling van het kind wenselijk is.

Auteur	Autorisatie	Handboek	Versie	Revisie	Pagina
EvT	YK	02-01-02	2-1-23	2-1-24	7

Wennen kan alleen gebeuren wanneer de beroepskracht kind ratio van zowel de babygroep als de peutergroep dit toelaat. Wanneer het wennen gezien de beroepskracht kind ratio een (paar) keer niet plaats kan vinden, dan kan er door de babyleerkracht en peuterleerkracht bekeken worden op welke momenten de groepen elkaar in het programma tegenkomen, zodat het wennen door kan gaan (bijvoorbeeld als beide groepen buiten spelen). Op de laatste dag dat het kind in de babygroep is, wordt er een afscheidsfeestje in de eigen groep gevierd. De volgende dag is de ontvangst in de peutergroep.

Het ontwikkelingsprogramma in de peutergroepen

Peuters staan open en onbevangen in de wereld en ontdekken steeds meer wie ze zelf zijn ten opzichte van hun omgeving. Door hun open houding leren zij veel over de omgeving waarin zij zich bevinden. Peuters voelen een sterke verbinding met thema's uit de natuur. Met die reden wordt het ontwikkelingsprogramma gegeven aan de hand van de opeenvolgende thema's: liefde, ruimte, lucht, vuur, water, aarde, planten, insecten, vissen, vogels, zoogdieren, ikzelf en mijn familie, mensen die iets voor een ander betekenen.

Het thema klinkt door in de ontwikkelingsactiviteiten die aan de kinderen worden aangeboden. In de ontwikkelingsactiviteiten wordt het zelfbewustzijn op de verschillende ontwikkelingslagen aangesproken. Middels experimenteren, herhalen en oefenen, worden de kinderen zich steeds meer bewust van wat zij op elke bewustzijnslaag al kunnen.

Duurzaam denken is verweven in het programma; kinderen ontwikkelen een gevoel voor de natuur en deel van een geheel te zijn. Kinderen worden in het Regenboogprogramma erkend en bevestigd in waarden zoals zorgzaamheid, schoonheid en eenvoud.

Hieronder wordt per bewustzijnslaag de ontwikkeling van de peuter beschreven en hoe deze in het Regenboogprogramma begeleid wordt:

Lichaam

Het lichaam van een kind heeft extra zorg nodig om zich goed te kunnen ontwikkelen. Hierbij zijn juiste voeding, geschikte kleding, liefdevolle verzorging, hygiëne en regelmaat van belang.

Het lichaam is het fysieke voertuig waarmee de kinderen hun gaven en vermogens tot ontplooiing kunnen brengen. Een peuter is bezig zijn lichaam te ontdekken en zich eigen te maken. Al heel snel leert hij de mogelijkheden en beperkingen van zijn lichaam kennen.

Er gebeurt veel in de fysieke ontwikkeling van de peuter. De kinderen oefenen en ontwikkelen evenwicht, coördinatie, expressie, controle over het lichaam en leren verschillende vaardigheden zoals klimmen, springen en een bal gooien en vangen.

De leerkracht heeft oog voor de belevingswereld van de kinderen en ondersteunt de kinderen zodat ze zich geholpen voelen.

De leerkracht biedt allerlei activiteiten aan om de grove motoriek te ontwikkelen. Deze activiteiten lopen uiteen van klap-stap-liedjes voor evenwicht en balans, liedjes met gebaar en beweging, dansen, gymmen tot eenvoudige kinderyoga.

Voor de fijne motoriek is er ook ruimte voor activiteiten als tekenen, kleuren, prikken, knippen, scheuren, plakken en kleien. Tevens bevorderen activiteiten zoals zelf de vloer vegen, ramen zemen en plantjes water geven, de motoriek.

Zintuigen

Voor peuters is de wereld nog heel erg nieuw; er valt nog ontzettend veel te ontdekken. De peuter ontwikkelt een systeem waardoor zintuiglijke indrukken geordend kunnen worden en legt hiermee de basis voor zijn denkvermogen.

De leerkracht brengt de kinderen in contact met veel materialen en situaties, bij voorkeur in de natuur. Het geluid van een vogel, de kleur van een bloem en de geur van gras bijvoorbeeld, prikkelen de zintuigen op een aangename en uiterst zinvolle manier. In de herfst is het zoeken naar kastanjes en blaadjes hier een uitgelezen activiteit voor. Daarnaast maakt de leerkracht gebruik van materiaal dat specifiek bedoeld is om de zintuigen te ontwikkelen. Zo is er materiaal voor de tastzin, het gehoor, de geur, het gevoel en het gezichtsvermogen. Er wordt met natuurlijke materialen gewerkt aan de zintuiglijke ontwikkeling van de peuter in de zintuigenhoek. De peuter heeft de behoefte om zijn geest te ordenen en maakt hiermee de stap naar de ontwikkeling van het intellect.

Voor het verfijnen van de zintuigen worden Montessori-materialen gebruikt.

Auteur	Autorisatie	Handboek	Versie	Revisie	Pagina
EvT	YK	02-01-02	2-1-23	2-1-24	8

Intellect

Door naar hartenlust te spelen en te beleven komt het leren en de intelligentie tot bloei.

Via spel leren de kinderen allerlei begrippen kennen. Door vast te pakken en te onderzoeken komen kinderen steeds meer achter de aard der dingen: hoe ze werken, waarvoor ze dienen, waarin ze op elkaar lijken en van elkaar verschillen. Zo leren de kinderen begrippen als 'boven-onder' en 'veel-weinig' kennen. Ze ervaren bijvoorbeeld dat ronde objecten kunnen rollen en vierkante niet.

Door het herhalen van ervaringen kan de peuter zijn handelen verfijnen. Naast herhaling van handelingen heeft het intellect tegelijkertijd prikkeling nodig van nieuwe uitdagingen.

De peuter heeft behoefte aan ordening. De leerkracht speelt hier op in door samen met de kinderen op te ruimen en het speelgoed een vaste plek te geven, door puzzels aan te bieden en de kinderen te bevestigen in wat ze zien en horen. De kinderen krijgen hierdoor grip op de situatie om hen heen en leren hun omgeving steeds beter te herkennen en te benoemen. De peuter probeert het sorteren uit, oefent ermee en weet op een gegeven moment hoe het sorteren gaat.

Wanneer de kinderen kunnen sorteren, gaan ze experimenteren met combineren. De leerkracht biedt dan activiteiten aan, zoals domino en geluidspelletjes, waarbij de kinderen het geluid raden.

Weten de kinderen hoe het combineren gaat, dan maken zij de stap naar associëren. De kinderen leggen verbanden tussen bijvoorbeeld voorwerpen die bij elkaar horen (boom en een appel, vis en vissenkomp, etc.). Associëren is de eerste stap naar creativiteit. De kinderen leren denken in verschillende mogelijkheden.

Een vierde aspect van de ontwikkeling van het intellect is de ontwikkeling van het geheugen. De leerkracht sluit hier op aan door bijvoorbeeld met een groepje kinderen memory te spelen of na een verhaaltje te vragen aan de kinderen wat er in het verhaaltje is gebeurd.

Voor de ontwikkeling van sorteren, combineren, associëren en het geheugen worden Montessori-materialen gebruikt.

Er is tevens aandacht voor (beginnende) rekenvaardigheden.

Creativiteit

Creativiteit is het vermogen tot scheppen. Vanaf drie jaar ontstaat de behoefte om in de beweging en de creativiteit iets te gaan doen. Dit uit zich in de vorm van iets te willen maken, bouwen, knutselen, fantasiespel, dansen en rijmpjes/ liedjes te verzinnen.

De wereld van de kinderen wordt groter, meer is mogelijk. Rond de leeftijd van drie en een half hebben kinderen steeds meer controle over hun creativiteit en gaan richting de intuïtieve bewustwording.

In Zonnelicht is er voor de kinderen de gelegenheid om hun creatieve mogelijkheden optimaal te ontwikkelen. De leerkracht begeleidt de kinderen door creatieve activiteiten aan te bieden die de kinderen op hun eigen niveau kunnen ontdekken en uitvoeren. Deze activiteiten liggen op het gebied van beeldend werken, drama, dans en muziek. De leerkracht observeert binnen welke activiteiten de kinderen zichzelf graag uitdrukken en begeleidt de kinderen hierin. De kinderen ontwikkelen op deze manier hun eigen vormentaal.

Peuters hebben, zo jong als ze zijn, een sterk esthetisch gevoel. Verkleedkleden bijvoorbeeld, zijn erg geliefd. Het is belangrijk dat het natuurlijk gevoel voor schoonheid dat kinderen bezitten ook gevoed wordt. Peuters kunnen heel erg genieten van mooie vormen, kleuren en klanken.

Intuïtie

Intuïtie is het vertrouwen op je innerlijke weten. Peuters komen steeds meer met hun eigenheid naar voren en de zelfredzaamheid komt in deze leeftijdsfase meer op de voorgrond. Dit houdt in dat een kind steeds meer zichzelf ten opzichte van anderen wil uitdrukken op emotioneel vlak, waarbij ze steeds meer kunnen vertrouwen op hun taal (verbaal én non-verbaal). De leerkracht begeleidt de kinderen in sociale omgangsvormen. Gemeend 'sorry' zeggen en 'dank je wel' zeggen bijvoorbeeld, wordt steeds meer eigen gemaakt.

De leerkracht heeft een voorbeeldfunctie om te handelen vanuit intuïtie. Tijdens het kringspel komen liedjes en verhalen aan bod, die de intuïtie van de kinderen aanspreken. De jongere peuter maakt hier kennis mee. De kinderen richting vier jaar worden zich langzamerhand bewust van hun intuïtie. De leerkracht speelt hier op in door de kinderen te bevestigen wanneer ze iets ontdekken met betrekking tot morele waarden in zichzelf.

Zelfbewustzijn

Met het derde jaar ontdekt de peuter dat hijzelf iemand is, los van zijn omgeving. De peuter leert de wereld om zich heen kennen en neemt positie in door naar zijn eigen wil te luisteren. Het respect dat hij ontvangt en de ruimte die hij krijgt, helpen hem in het proces van zelfbewustwording. De kinderen zijn de realiteit aan het ontdekken en leren daarmee omgaan op sociaal, emotioneel en spiritueel niveau.

Binnen de structuur die geboden wordt, zijn rust, ritme en regelmaat belangrijk.

Naar binnen gerichte activiteiten worden afgewisseld met naar buiten gerichte activiteiten om een evenwicht te vinden tussen rust en activiteit.

Auteur	Autorisatie	Handboek	Versie	Revisie	Pagina
EvT	YK	02-01-02	2-1-23	2-1-24	9

In de creatieve fase (drie tot vier jaar) wordt zelfexpressie bevorderd op het gebied van dans, muziek, beweging en beeldende vorming.

Kinderen in deze leeftijd vragen om grenzen om bij zichzelf te leren komen. De kinderen leren omgaan met de eigen emoties door de structuur die de leerkracht biedt en het overnemen van zelfsturing door de leerkracht.

Sociaal gedrag en het bewust omgaan met en zorgdragen voor de omgeving, worden aanvankelijk voorgeleefd en van de kinderen verwacht op het moment dat ze zich daar bewust van kunnen worden.

In het ontwikkelingsprogramma wordt onder andere gewerkt met thema's uit de natuur.

Taal, voorbereidende rekenvaardigheden en sociaal-emotionele ontwikkeling

Taal

Kinderen van twee jaar willen de wereld om zich heen meer en meer ontdekken. Ze kunnen hun zintuigen steeds meer richten en gaan deze steeds meer koppelen aan het intellect. In hun taal hebben ze dus steeds meer woorden nodig om uit te leggen wat ze waarnemen en wat ze willen weten. Naar de 2,5 jaar toe krijgen ze meer behoefte aan sociaal contact met leeftijdgenootjes. Hiervoor is taal ook belangrijk. Tegen de drie jaar komen ze in de creatieve ontwikkeling. Fantasie gaat een grote rol spelen. De wereld van de kinderen wordt groter, meer is mogelijk en vrij spel met andere kinderen speelt nu een grote rol. Kinderen krijgen in hun taal meer behoefte aan nuanceringen, bijvoeglijke naamwoorden en verhaallijnen. Met de juiste begeleiding en het geven van ruimte gaan ze zelf liedjes en verhaaltjes verzinnen om hun eigen spel te verrijken en de wereld die ze van binnen beleven tot uitdrukking te brengen. Rond de leeftijd van 3,5 jaar komt de kleuterschool steeds meer in beeld. De zelfredzaamheid komt meer op de voorgrond. Wat inhoudt dat een kind steeds meer zichzelf ten opzichte van anderen kan uitdrukken op emotioneel vlak. Waarbij ze steeds meer kunnen vertrouwen op hun taal (verbaal en non-verbaal). Sociale omgangsvormen moeten steeds meer eigen worden. Sorry zeggen, dank je wel, wat zeg je etc.

Taal is het middel om contact te maken (sociale ontwikkeling), om uitdrukking te geven aan wensen en gevoelens (emotionele ontwikkeling), en is het middel dat toegang verschaft tot een gemeenschappelijke denkwereld (intellectuele/cognitieve ontwikkeling). Met taal creëer je een realiteit. Tevens druk je er je onderscheidingsvermogen mee uit (met betrekking tot moraliteit).

Taalgedrag van peuters kan gesplitst worden in verschillende onderdelen:

- Actief taalgebruik
- Spontaan actief taalgebruik: alles wat het zelf zegt
- Uitgelokt actief taalgebruik: alles wat het kind zegt op wat een ander zegt
- Functioneel taalgebruik, woordenschat
- Expressie; gevoelsmatig/ uitdrukkingsvermogen
- Uitspraak
- Zinsbouw
- Passieve taalkennis (de taal die het kind wel begrijpt en verstaat, maar niet zelf spreekt)
- Lichaamstaal
- Vermogen om te luisteren

De taalontwikkeling komt gedurende de hele dag in de interactie met elkaar en in de verschillende activiteiten aan bod.

Gedurende de dag worden liedjes gezongen, verhaaltjes verteld en gelezen en gesprekjes met elkaar gevoerd. Regelmatig worden er, zowel groepsgewijs als individueel, werkjes en spelsituaties aangeboden waardoor de taalontwikkeling wordt gestimuleerd. In vrije spelsituaties, zowel binnen als buiten, oefenen de kinderen met elkaar het emotionele taalgebruik. De leidster begeleidt deze momenten.

Kinderen worden aangemoedigd om samen te werken, zodat ze met betrekking tot taal van elkaar kunnen leren. Ook wordt drama en rollenspel ingezet om de taalontwikkeling te stimuleren.

Voorbereidende rekenvaardigheden (rekenen)

Het leren van voorbereidende vaardigheden gebeurt ervaringsgericht en is niet gericht op prestatie. Het gaat in de begeleiding van het kind om het proces van bewustwording en het leren van vaardigheden op de eigen tempo van het kind. Bij voorbereidende rekenvaardigheden gaat het om aspecten zoals begrip van hoeveelheid, tellen, gevoel voor grootte, in- en uitladen, vormen, begrippen als op en onder, naast, voor en achter, groot en klein, dik en dun, (ruimtelijk inzicht).

Auteur	Autorisatie	Handboek	Versie	Revisie	Pagina
EvT	YK	02-01-02	2-1-23	2-1-24	10

Net als de taalontwikkeling, komt ook de rekenontwikkeling gedurende de hele dag spelenderwijs aan bod middels vragen als: hoeveel bekers staan er op tafel, hoeveel appels liggen er op het dienblad, hoe oud is je broer/ zus, etc.

Het rekenen komt aan bod gedurende de thema's ikzelf (bv hoeveel vingers/ tenen/ armen/ benen, etc heb ik) en in het thema ruimte komt ruimtelijk inzicht specifiek aan bod.

In het lokaal is materiaal dat de rekenontwikkeling aanspreekt. Bijvoorbeeld een puzzel met meerdere afbeeldingen van hetzelfde plaatje en het getal erbij.

Er wordt naartoe gewerkt dat kinderen bij vier jaar getalbegrip hebben, kunnen tellen en gevoel voor hoeveelheden hebben. Spelenderwijs wordt er toegewerkt naar een proces van zelfbewustwording.

Sociaal-emotionele ontwikkeling

Peuters leren veel van het spelen in een groep kinderen. Leren op je beurt te wachten en leren omgaan met afspraken en groepsregels zijn voorbeelden van wat er van een peuter in een groep gevraagd wordt. Peuters leren deel te zijn van een groep en leren met elkaar een spelletje te spelen. Leren omgaan met andere kinderen en leren omgaan met je eigen gevoelens kan soms voor de peuter een ware opgave zijn. Peuters krijgen de gelegenheid om op eigen tempo sociale situaties te onderzoeken en hiervan te leren.

De peuterleidster begeleidt de peuters hierin liefdevol en met respect voor de gevoelens en de beleving van de kinderen, zodat de kinderen zich gesteund en gezien voelen. Zij begeleidt het spel onderling en conflictsituaties met respect voor de betrokken kinderen.

Tijdens rollenspel in de huishoek ontdekken de kinderen verschillende rollen ten opzichte van elkaar. In het vrije spel begeleidt de peuterleidster de kinderen in communicatieve vaardigheden en conflicthantering. In gezamenlijke spelletjes en tijdens het eet- en drink moment leren de kinderen op elkaar en op de eigen beurt te wachten.

Liefdevolle begeleiding betekent ook dat de leidster consequent is. De peuter leert om met grenzen om te gaan en daarmee met de emoties in zichzelf.

Dagindeling peuters

Er zijn drie peutergroepen. Elke groep start in het eigen stamgroeplokaal (In het schooljaar 2021-2022: Aarde in het creativiteitslokaal, Sterren in de grote zaal en Maan in de groene kamer). De groepen maken gedurende het ochtendprogramma tevens gebruik van andere lokalen die elk zijn ingericht op het aanspreken van een of meerdere bewustzijnslagen. De eet- en drinkmomenten zijn in het eigen stamgroeplokaal. Hieronder wordt de dagindeling van de verschillende groepen weergegeven.

Elk jaar veranderen de peutergroepen van stamgroeplokaal, waardoor jaarlijks de volgorde van de onderdelen van het ontwikkelingsprogramma voor elke groep verandert.

Creativiteitslokaal (Aardegroep):

08.00-09.00 uur:	ontvangst ouders en kinderen, tevens creativiteit
09.00-09.30 uur:	cirkeltijd (voor bedachtzaamheid, empathie, aandacht voor elkaar en het belichten van de eigenheid van de kinderen)
09.30-10.30 uur:	intellect, zintuigen en vrij spel
10.30-11.00 uur:	fruit eten en water drinken
11.00-11.30 uur:	intuïtie en expressie (drama/ dans)
11.30-12.00 uur:	lichamelijke ontwikkeling
12.00-12.45 uur:	broodmaaltijd en drinken, vervolgens omkleden voor het slapen
12.45-13.00 uur:	ophaaltijd voor kinderen die naar huis gaan
13.00-15.00 uur:	slaaptijd, tevens moment voor vrij spel voor de kinderen die 's middags niet slapen, met rusttijd tussen 13.00 uur en 13.30 uur voor de kinderen die dit nodig hebben
15.00-15.30 uur:	maiswafel/ speltwafel of cracker eten en water drinken
15.30-16.45 uur:	buiten spelen (bij slecht weer lichamelijke activiteiten binnen, drama, dans of creativiteit)
16.45-17.00 uur:	afsluiting in kring met liedjes en verhaaltjes
17.00-18.00 uur:	ophaaltijd, tevens vrij spel

Grote zaal (Sterrengroep):

08.00-09.00 uur:	ontvangst ouders en kinderen, tevens zintuigen, intellect en vrij spel
09.00-09.30 uur:	cirkeltijd (voor bedachtzaamheid, empathie, aandacht voor elkaar en het belichten van de eigenheid van de kinderen)
09.30-10.30 uur:	creativiteit
10.30-11.00 uur:	fruit eten en water drinken

Auteur	Autorisatie	Handboek	Versie	Revisie	Pagina
EvT	YK	02-01-02	2-1-23	2-1-24	11

11.00-11.30 uur:	lichamelijke ontwikkeling
11.30-12.00 uur:	intuïtie en expressie (drama/ dans)
12.00-12.45 uur:	broodmaaltijd en drinken, vervolgens omkleden voor het slapen
12.45-13.00 uur:	ophaaltijd voor kinderen die naar huis gaan
13.00-15.00 uur:	slaaptijd, tevens moment voor vrij spel voor de kinderen die 's middags niet slapen, met rusttijd tussen 13.00 uur en 13.30 uur voor de kinderen die dit nodig hebben
15.00-15.30 uur:	maiswafel/ speltwafel of cracker eten en water drinken
15.30-16.45 uur:	buiten spelen (bij slecht weer lichamelijke activiteiten binnen, drama, dans of creativiteit)
16.45-17.00 uur:	afsluiting in kring met liedjes en verhaaltjes
17.00-18.00 uur:	ophaaltijd, tevens vrij spel

Groene kamer (Maangroep):

08.00-09.00 uur:	ontvangst ouders en kinderen, tevens intuïtie en expressie (drama, dans)
09.00-09.30 uur:	cirkeltijd (voor bedachtzaamheid, empathie, aandacht voor elkaar en het belichten van de eigenheid van de kinderen)
09.30-10.30 uur:	lichamelijke ontwikkeling
10.30-11.00 uur:	fruit eten en water drinken
11.00-12.00 uur:	zintuigen en intellect en/ of creativiteit
12.00-12.45 uur:	broodmaaltijd en drinken, vervolgens omkleden voor het slapen
12.45-13.00 uur:	ophaaltijd voor kinderen die naar huis gaan
13.00-15.00 uur:	slaaptijd, tevens moment voor vrij spel voor de kinderen die 's middags niet slapen, met rusttijd tussen 13.00 uur en 13.30 uur voor de kinderen die dit nodig hebben
15.00-15.30 uur:	maiswafel/ speltwafel of cracker eten en water drinken
15.30-16.45 uur:	buiten spelen (bij slecht weer lichamelijke activiteiten binnen, drama, dans of creativiteit)
16.45-17.00 uur:	afsluiting in kring met liedjes en verhaaltjes
17.00-18.00 uur:	ophaaltijd, tevens vrij spel

Ruimtes en spelmateriaal

Creativiteitslokaal (creatieve ontwikkeling):

Hier is een ruime tafel met stoelen op kindhoogte te vinden. In de kasten zijn veel verschillende creativiteitsmaterialen aanwezig. Zo kunnen activiteiten zoals kleien, schilderen, kleuren, knippen en plakken op toegankelijke manier aangeboden worden. Er wordt naast verf, klei, kleurpotloden en bijenwaskrijtjes tevens gebruik gemaakt van natuurlijke materialen zoals zand, steentje, schelpjes, takjes etc. waarmee naar hartenlust gewerkt kan worden. De kraan is op kindhoogte zodat kinderen zelf hun handen kunnen wassen en mee kunnen helpen met het schoonmaken van de materialen. In het creativiteitslokaal leren kinderen zich uit te drukken middels verschillende beeldende materialen, ze ontwikkelen de fijne motoriek en het mee kunnen helpen ontwikkelt dienstbaarheid.

Grote zaal (intellectuele en zintuiglijke ontwikkeling):

In deze ruimte zijn verschillende speelhoeken te vinden:

- Een hoek voor de intellectuele ontwikkeling: een tafel op kindhoogte en kasten met montessorimateriaal, overige intellectspelletjes en een kast met puzzels op kindhoogte.
- Een hoek voor de zintuiglijke ontwikkeling: een tafel op kindhoogte met kasten met montessorimateriaal en overig zintuiglijk materiaal
- Een leeshoek
- Een huishoek
- Een ronde mat waar met verschillende bouwmaterialen gespeeld kan worden
- Een kast met auto's en garage
- De kinderen kunnen in deze ruimte de eigen interesse volgen in het vrije spel. In de huishoek is er ruimte voor het spelen van rollenspel ten dienste van de sociaal-emotionele ontwikkeling. Onder begeleiding van de leerkracht kunnen de kinderen divers Montessorimateriaal ontdekken, ten dienste

Auteur	Autorisatie	Handboek	Versie	Revisie	Pagina
EvT	YK	02-01-02	2-1-23	2-1-24	12

van de intellectuele en de zintuiglijke ontwikkeling. Met verschillende bouwmaterialen leren kinderen constructies te bouwen en leren zij begrippen zoals hoog-laag, licht-zwaar verder kennen en leren ze hoe ze driedimensionaal iets kunnen vormgeven.

Groene kamer (intuïtieve ontwikkeling en ontwikkeling van zelfbewustzijn, tevens ruimte voor expressie):

Een hoek voor de cirkeltijd, met een plank met verhalenmandjes, een kast met verkleedkleding, een hoek voor spel met poppetjes en speelgoeddiertjes, een houten huisje, ruimte voor drama- en dansactiviteiten.

Buitenruimte

Op het peuterplein kunnen de kinderen spelen in de zandbak, waarmee zij hun fijne motoriek verder kunnen ontwikkelen. Er is verschillend materiaal aanwezig om de grove motoriek te stimuleren, zoals fietsjes en ballen.

Er is een verhard deel op het peuterplein waar gerend en gefietst kan worden en waar beweegspelletjes gespeeld kunnen worden. Er is een grasveldje waar kinderen spelletjes zoals een parcours kunnen doen.

Er zijn verschillende plantenbakken en er is een buitenkraan. In de zomer kunnen de kinderen meedoen met activiteiten met water. Door het jaar heen kunnen de kinderen meehelpen met het verzorgen van de planten.

Er kan buiten ook geschilderd worden en er kunnen hutten worden gebouwd.

Er kan ook buitengespeeld worden op het plein van de Saturnus en de Smaragd. Er is hier een glijbaan en een zandbak aanwezig.

Zindelijkheid

De kinderen worden begeleid in zindelijkheid wanneer zij hier qua zelfbewustzijn aan toe zijn. Vaak is dit al op jonge leeftijd. Met 1,5 jaar kan hier al een start mee gemaakt worden. In de babygroepen worden kinderen hierin begeleid wanneer de ouders dit willen. In de peutergroepen gaan de leerkrachten met de kinderen hier actief mee aan de slag. Het doel is dat het kind met de leeftijd van ongeveer 2,5 jaar zindelijk is. Op deze manier krijgt het kind de ruimte om zijn/ haar zelfverantwoordelijkheid voor zijn lichaam te vergroten. Dit is bevorderlijk voor de algehele ontwikkeling van het kind.

Wennen in de peutergroep

Ouders van kinderen tussen de twee en vier jaar die een aantal keren samen 's middags in Zonnelicht zijn komen spelen om te wennen, hebben daar goede ervaringen mee. Voordelen zijn dat de kinderen de sfeer, de ruimtes en de leerkracht leren kennen voordat de kinderen de ouders hoeven los te laten. Dit geleidelijke proces heeft het voordeel dat de ouder en de kinderen zich al welkom voelen voordat de kinderen in de groep komen. De wenaafspraken duren 1 tot 1,5 uur. De mogelijkheid bestaat nog steeds voor de ouder om tijdens de ochtend te blijven, maar in negen van de tien gevallen hoeft dat niet meer omdat ouder en kind zich al thuis voelen. Bij twijfel van de ouder en de kinderen volgen we in deze groep ook weer de ouder wat betreft het tijdstip en de manier van afscheid nemen. Er is altijd een afstemming tussen de leerkracht en de ouder. De manier van afscheid nemen wordt in het aannamesgesprek besproken, en de leerkracht van de groep waarin de kinderen komen, is bij het gesprek aanwezig.

Wenperiode van peutergroep naar BSO groep

Wanneer een kind vier jaar wordt stroomt het door van de peutergroep naar de BSO groep wanneer de ouder het kind hiervoor heeft ingeschreven (in verband met de planning is het wenselijk om de kinderen tijdig in te schrijven voor de BSO).

Een maand voordat de kinderen daadwerkelijk naar de nieuwe groep gaan, gaan de kinderen wennen. De eerste keer komen ze even kijken bij de BSO, samen met de leerkracht van de peutergroep. De tweede keer komen de kinderen een uurtje spelen bij de BSO en afhankelijk van hoe het gaat, gaan de kinderen terug naar de peutergroep, of blijven ze nog iets langer spelen.

Gedurende deze maand komen de kinderen verschillende keren wennen, zodat ze op het moment dat ze vier jaar zijn geworden de overgang naar de BSO groep makkelijker kunnen maken. Hierbij wordt steeds gekeken of de beroepskracht kind ratio van de BSO het toelaat om het kind op die dag te laten wennen. Het kind kan alleen wennen wanneer de beroepskracht kind ratio, inclusief het wenkind dat vaak nog drie jaar is, voor de peutergroep en de BSO groep, klopt. Aan de ouders van het kind wordt gevraagd of de kindinformatie overgedragen mag worden aan de BSO groep. Bij toestemming draagt de mentor van de peutergroep de kindinformatie over aan de mentor van de BSO groep.

Auteur	Autorisatie	Handboek	Versie	Revisie	Pagina
EvT	YK	02-01-02	2-1-23	2-1-24	13

Doorgaande leerlijn van peutergroep naar kleuterklas

In verband met de overgang van de peutergroep naar de kleuterklas van de basisschool, vindt er samenwerking met de basisschool plaats om doelen van het programma binnen de kinderopvang en doelen van het programma in de kleuterklas op elkaar af te stemmen en een doorgaande lijn hierin te creëren.

Zo wordt er van een vierjarige bijvoorbeeld verwacht dat hij/ zij kan rennen, springen, een bal kan gooien en schoppen, evenwicht kan bewaren op een balk, knippen, scheuren, plakken, rijgen, schenken, een (sociaal) spelletje kan afmaken, zindelijk is, zelf jas en schoenen aan kan doen, zelf kan opruimen, ongeveer 5 minuten kan concentreren, kleuren kent, een puzzel van 12 of 16 stukjes kan maken en 4-woordzinnen maakt.

In het Regenboogprogramma worden de kinderen zo begeleid, dat zij kleuterschoolrijp zijn wanneer zij de leeftijd van vier jaar bereiken. Naast de tienminutengesprekken gedurende de opvangperiode, vindt er bij de leeftijd van 3 jaar en 9 maanden een gesprek tussen de leerkracht en de ouders plaats om te kijken wat er voor de ontwikkeling van het kind nodig is, om de overgang naar de basisschool zo soepel mogelijk te laten verlopen.

Ongeveer twee weken voordat een kind vier jaar wordt en naar de kleuterklas gaat, wordt er een overdrachtsformulier voor de basisschool ingevuld en met de ouders doorgesproken. Middels een handtekening op dit formulier geven de ouders toestemming voor overdracht van de kindinformatie aan de basisschool. Vervolgens vindt er een warme overdracht plaats tussen de leerkracht van de peutergroep en de leerkracht van de kleuterklas. Het overdrachtsformulier blijft op school.

Het ontwikkelingsprogramma in de BSO-groepen

Na een dag werken op school, wordt er in de BSO een ontwikkelingsprogramma aangeboden. Binnen dit programma is er een gevarieerd aanbod aan activiteiten waar de kinderen uit kunnen kiezen; kinderen kunnen kiezen om mee te doen aan een project in de Duurzame BSO, met een workshop of cursus op de Marktplaats, meedoen met de Sport BSO (8+) of meedoen met een project op de groep. Daarnaast kunnen zij kiezen of ze binnen of buiten onder toezicht van een leerkracht willen spelen of dat zij vrij willen spelen. Het aanbod van het ontwikkelingsprogramma wordt hieronder verder beschreven:

De Duurzame BSO

Kinderen leren veel door naar buiten te gaan en al spelende de natuur te ontdekken. Door zich te verwonderen ontwikkelen kinderen interesse voor de natuurlijke omgeving en krijgen zij hier respect voor, waardoor het vanzelfsprekend voor ze wordt om zorg te dragen voor hun omgeving en de natuur.

Het belang van duurzaamheid wordt steeds meer zichtbaar in de maatschappij. In de duurzame BSO worden jonge kinderen spelenderwijs voorbereid op de toekomst. Door ontwikkelingsactiviteiten aan te bieden waarin zij kennis opdoen over de natuur en waar zij met deze kennis zelf duurzame oplossingen leren bedenken.

De kinderen kunnen meegaan naar de moestuin, leren hier hoe groente, fruit en kruiden groeien en wat er voor nodig is om ze te verzorgen. Ze ervaren de stappen van het groeiproces zelf door mee te helpen in de moestuin door het jaar heen. Kinderen leren op deze manier hoe zij zelf hun groente en fruit kunnen verbouwen. Leren over Permacultuur is hier een onderdeel van.

Kinderen kunnen bakken en koken in de gezonde keuken en leren om met natuurlijke ingrediënten een heerlijk gerecht te maken. Zo leren ze van jongs af aan dat gezonde keuzes met betrekking tot voeding vanzelfsprekend zijn.

Kinderen die geïnteresseerd zijn om zich verder te verdiepen in duurzaam denken kunnen dit doen door mee te doen met verschillende projecten. Deze projecten zijn gericht op een van de verschillende gebieden:

Water

Gebruik van water en het schoonhouden van water, bijdragen aan meer schoon water in de omgeving.

Voedsel

Kennis over gezonde voeding, over hoe fruit en groente groeit en hoe dit verwerkt kan worden tot verschillende gerechten en producten. In de BSO is er de gezonde keuken. Hier leren kinderen met (zelfgeteelde) groente en fruit heerlijke gezonde gerechten te maken.

Auteur	Autorisatie	Handboek	Versie	Revisie	Pagina
EvT	YK	02-01-02	2-1-23	2-1-24	14

Energie

Kennis over energie en duurzame systemen (zoals zonnepanelen, grasdak, warmtepomp), duurzame vervoersmiddelen

Natuur en ecologie

Het bijdragen aan meer klimaat bewustzijn, het bijdragen aan meer biodiversiteit, het vergroenen van de buitenruimte. natuurverschijnselen (aarde en zon; seizoenen; dag- en nachtritme, weer en klimaat)

Afval

Maximaal gebruik van spullen en het verminderen van afval, nadenken over de impact van consumptiegedrag

In het kinderatelier kunnen kinderen creatieve oplossingen met betrekking tot duurzaamheid bedenken en uitwerken, waarna zij het vervolgens uit kunnen dragen naar hun omgeving (aan andere kinderen vertellen en laten zien wat zij hebben bedacht, een actie voeren voor het klimaat, daadwerkelijk verwezenlijken in de omgeving, etc.)

Kinderen kiezen zelf welk onderwerp uit bovenstaande onderwerpen zij willen verdiepen. De duurzame BSO draagt bij aan het zelfbewustzijn van kinderen; het bewustworden van jezelf in de natuur en het ontwikkelen van het bewustzijn om goed voor jezelf en voor de omgeving zorg te dragen.

De sport BSO voor 8-12 jaar

In de groepen Saturnus en Smaragd zijn sportdocenten aanwezig. Zij dragen zorg voor een uitdagend en gevarieerd aanbod op het gebied van lichamelijke ontwikkeling, in de gymzaal en buiten op de speelpleinen. Middels de sportactiviteiten worden vaardigheden aangesproken en ontwikkeld zoals; evenwicht, balans, coördinatie, lichaamsbewustzijn, kracht, lenigheid, behendigheid, samenwerken, leiderschap, sportiviteit (omgaan met winnen en verliezen), snelheid, doorzettingsvermogen, etc. Er is zijn hiervoor diverse lichamelijke ontwikkelingsmaterialen aanwezig die in een gymzaal gebruikt kunnen worden. Middels deze activiteiten ontdekken de kinderen verder wat ze met hun lichaam kunnen en verbreden zij hun mogelijkheden.

De Marktplaats

Binnen de Marktplaats kunnen kinderen tijdens de buitenschoolse opvang deelnemen aan allerlei verschillende cursussen en workshops. De cursussen worden gegeven door ervaren vakdocenten, de workshops worden gegeven door BSO-leerkrachten en kunnen ook door kinderen gegeven worden. Bij elke BSO groep hangt een marktplaats bord. Op dit bord bieden leerkrachten en kinderen de activiteiten aan die zij graag binnen de BSO zouden willen opzetten. Er wordt hierbij aangegeven waar, hoe lang en wanneer de workshops plaatsvinden.

De kinderen schrijven zich voor één (of meerdere) marktplaatsactiviteit(en) in op het marktplaatsbord. Bij voldoende inschrijvingen gaat een marktplaatsactiviteit van start.

Naast spontaan initiatief van leerkracht of kind(eren) worden er marktplaatsactiviteiten op twee momenten in het jaar (aan het begin van het schooljaar en na de kerstvakantie) vooruit gepland. Deze zijn te vinden in het marktplaatsboekje dat aan de BSO kinderen halfjaarlijks wordt meegegeven.

Inschrijven voor deze marktplaatsactiviteiten verloopt tevens via het marktplaatsbord. Inschrijven voor de cursussen gebeurt via de cursuscoördinator.

De activiteiten zijn basisgroepoverstijgend. Tijdens de BSO uren is er sprake van het open deuren beleid. Er is altijd een vaste leerkracht in de basisgroep aanwezig, voor de (emotionele) veiligheid van de kinderen. Deze leerkracht begeleidt de kinderen die niet met een workshop of cursus meedoen.

De marktplaatsactiviteiten worden op drie locaties van Zonnlicht uitgevoerd. Deze locaties zijn: de BSO in de Driestroom, de BSO in KC Aan de Oosterplas en de BSO in Zonnlicht. De kinderen kunnen zelf van de BSO in Zonnlicht naar de BSO in KC Aan de Oosterplas lopen (en andersom) aangezien het een veilige omgeving is. Het lopen naar de BSO in de Driestroom (Marsgroep) en van de BSO in de Driestroom naar de andere locaties gebeurt onder zorgvuldige begeleiding van de leerkracht. De leerkracht die de kinderen opwacht in de ruimte waar de marktplaatsactiviteit wordt gegeven, is bekend met welke kinderen er naar de marktplaatsactiviteit komen. De leerkracht van de basisgroep van het kind en de leerkracht die de marktplaatsactiviteit geeft, communiceren de afwezigheid van kinderen met elkaar.*

Auteur	Autorisatie	Handboek	Versie	Revisie	Pagina
EvT	YK	02-01-02	2-1-23	2-1-24	15

De marktplaatsactiviteiten zijn gericht op het ontwikkelen van 21 st century skills (zie de paragraaf 'Visie en uitgangspunten' in dit pedagogisch beleidsplan). Kinderen leren zorg te dragen voor zichzelf en de omgeving, voor nu en voor de toekomst.

De workshops en cursussen die worden aangeboden, liggen op het gebied van creativiteit en expressie (drama, dans, beeldend werken, muziek), sport en spel (intuïtieve spellen), gezondheid (koken), ecologisch denken (werken in de moestuin), intercultureel denken (leren over andere culturen, goede doelen), esthetisch denken (een voorstelling maken) of op een combinatie van deze gebieden. De bewustzijnslagen lichaam, zintuigen, intellect, creativiteit, intuïtie en het zelfbewustzijn worden in de verschillende activiteiten aangesproken. Zie voor het ruimtegebruik tijdens de marktplaats de paragraaf 'Locaties' op bladzijde 22 van dit beleidsplan.

Naast de Marktplaats is er voor de kinderen de gelegenheid om mee te doen met een project in de eigen basisgroep. Tijdens dit project kunnen de kinderen plannen bedenken voor wat zij willen betekenen voor anderen. Kinderen kunnen hun eigen ideeën hierover vormgeven en in actie omzetten. Op deze manier kunnen zij iets betekenen voor mensen, dieren of omgeving. De ervaring van dienstbaar zijn geeft een kind voldoening op een dieper niveau in zichzelf. Ook helpen de kinderen mee met taken op de groep, zoals afwassen, vegen, planten water geven, drinken en eten klaarmaken, etc. Kinderen ontwikkelen op deze manier gevoel voor dienstbaarheid en zij leren de vaardigheden die nodig zijn om voor zichzelf en hun omgeving te zorgen.

De intentie van zowel de Marktplaats als het project in de eigen basisgroep is dat kinderen:

- met plezier leren en uit zichzelf kennis opdoen, vanuit hun eigen interesse voor het onderwerp.
- leren door ervaren.
- deel kunnen nemen aan activiteiten waar zij affiniteit mee hebben.
- ideeën kunnen inbrengen en verwezenlijken.
- uitdaging en plezier hebben bij wat zij doen.
- hun eigen grenzen kunnen verleggen
- hun eigen mogelijkheden leren ontdekken
- hun intuïtie en inspiratie kunnen volgen
- kunnen ontdekken waar zij graag mee bezig zijn en wat hun kwaliteiten zijn
- leren verantwoordelijkheid te dragen voor de keuzes die ze gemaakt hebben
- ontdekken wat zij leuk vinden om te doen
- verdieping vinden in de workshop/ cursus die zij hebben gekozen.

Voorbeelden van marktplaatsactiviteiten:

Sport en spel:

Tijdens de workshops Sport en spel worden diverse bewegingsspelletjes aangeboden in de gymzaal. Er wordt hierbij gebruik gemaakt van divers klein gymmateriaal (ballen, kegels, lintjes, pittenzakjes, etc.) Kinderen kunnen eigen ideeën aandragen of een stukje lesgeven in sport of spel.

Creatief en expressief:

Er worden diverse creatieve workshops door de leerkrachten gegeven. Op de marktplaats worden ook cursussen beeldend werken en muziek gegeven door vakdocenten. Hier hebben de kinderen de mogelijkheid om verschillende vormen van creatieve expressie te leren kennen, hun eigen vormtaal te ontdekken en te leren hoe zij zichzelf hiermee kunnen uitdrukken.

Intercultureel

Kinderen leren over andere culturen, gebruiken en gewoontes. In de workshops is er de mogelijkheid iets te doen voor anderen die dit nodig hebben. Zo leren kinderen respect en openheid naar andere culturen en levenswijzen.

Ecologisch

Kinderen ontdekken de natuur en doen kennis op over de natuur. Er is hierbij aandacht voor respect voor de natuur, voor mensen, dieren en omgeving, er is aandacht voor verwondering voor de natuur en voor duurzaam denken.

Gezondheid

Mogelijkheden van workshops op het gebied van gezondheid zijn yoga en koken.

Auteur	Autorisatie	Handboek	Versie	Revisie	Pagina
EvT	YK	02-01-02	2-1-23	2-1-24	16

Zie voor een volledige beschrijving van de workshops en cursussen en welke 21 st century skills hierin worden aangesproken, het marktplaatsboekje dat halfjaarlijks wordt uitgegeven.

Ritme van de dag in een schoolweek

13.05-13.30 uur	de kleuters van de Driestroom worden opgehaald door een leerkracht.
13.30-14.00 uur	broodmaaltijd en water of thee drinken.
14.00-15.00 uur	tijd voor rustig vrij spel.
14.40-15.00 uur	de oudere kinderen van de Driestroom worden door een leerkracht opgehaald of komen, met toestemming van ouders, zelf naar Zonnelicht (hiervoor wordt door ouders een toestemmingsformulier ingevuld).
15.00-15.15 uur	de kinderen van Kindcentrum aan de Oosterplas worden opgehaald. De kleuters worden door de leerkracht opgehaald op een vaste plek in de school (de trap bij de kuil). De leerkracht zorgt ervoor dat ze naar deze plek komen. De kinderen van groep drie en vier mogen, met toestemming van de ouders en nadat ze zich bij een leerkracht van Zonnelicht hebben gemeld, doorlopen naar de eigen basisgroep van Zonnelicht. Hier is een leerkracht van Zonnelicht aanwezig. Wanneer de kinderen geen toestemming hebben voor zelfstandig doorlopen, lopen zij mee onder begeleiding van de leerkracht van Zonnelicht.
15.10-15.30 uur	cirkeltijd (intuïtieve en spirituele ontwikkeling).
15.30-15.45 uur	fruit eten en water of thee drinken.
15.45- 16.45 uur	workshop of cursus op de marktplaats, vrij spel, binnen of buiten.
16.45- 17.00 uur	gezamenlijk opruimen.
17.00-17.15 uur	afsluiting van de dag: kringmoment.
17.00- 18.00 uur	ophaaltijd voor ouders, keuze uit drie activiteiten aan tafel

Ritme van de woensdag- en vrijdaggroep

12.30 uur	kinderen van KC Aan de Oosterplas worden opgehaald
12.40 uur	broodmaaltijd en water of thee drinken
13.00 uur	kinderen van de Driestroom worden opgehaald
13.20 uur	cirkeltijd (intuïtieve en spirituele ontwikkeling), daarna ontwikkelingsactiviteit* voor de kinderen van KC Aan de Oosterplas
13.35 uur	broodmaaltijd voor kinderen van de Driestroom
14.00 uur	ontwikkelingsactiviteit* voor kinderen van de Driestroom
15.30 uur-15.45 uur	fruit eten en water of thee drinken
15.45 uur-16.45 uur	ontwikkelingsactiviteit* en vrij spel
16.45 uur	gezamenlijk opruimen
17.00-17.15 uur	afsluiting van de dag: kringmoment
17.15-18.00 uur	ophaaltijd voor ouders, keuze uit drie activiteiten aan tafel

Ritme van de dag in de BSO vakantie

In de BSO vakantie vindt het programma in de eigen groep plaats. Het vakantieprogramma is afgestemd op de ontwikkelingsbehoeften en de interesses van de kinderen.

08.00-09.00 uur	ontvangst kinderen en ouders, tevens vrij spel.
09.00-09.30 uur	cirkeltijd (intuïtieve ontwikkeling en ontwikkeling van zelfbewustzijn).
09.30-10.30 uur	ontwikkelingsactiviteit*.
10.30- 11.00 uur	fruit eten en water of thee drinken.
11.00-12.00 uur	ontwikkelingsactiviteit*.
12.00-13.00 uur	broodmaaltijd en water of thee drinken, opruimen en vrij spel binnen.
13.00-14.00 uur	buitenspelen, met ontwikkelingsactiviteit* buiten.
14.00-15.00 uur	ontwikkelingsactiviteit*.
15.00- 15.30 uur	fruit eten en water of thee drinken.
15.30- 16.00 uur	vrij spel.
16.00-16.45 uur	ontwikkelingsactiviteit*.
16.45- 17.00 uur	afsluiting van de dag; kringmoment.
17.00-18.00 uur	ophaaltijd en keuze uit drie activiteiten aan tafel.

* binnen de ontwikkelingsactiviteiten worden de bewustzijnslagen lichaam, zintuigen, intellect, creativiteit, intuïtie en zelfbewustzijn aangesproken. De leerkracht zorgt voor een afwisseling hierin

Auteur	Autorisatie	Handboek	Versie	Revisie	Pagina
EvT	YK	02-01-02	2-1-23	2-1-24	17

gedurende de dag, tenzij de dag een specifieke invulling heeft.

BSO 4-8 jaar

Kinderen van vier jaar worden zich bewust van hun intuïtie. Zij worden zich bewust van universeel menselijke (morele) waarden zoals eerlijkheid, schoonheid, tevredenheid, elkaar geen pijn doen, dienstbaarheid, eenvoud, niet stelen en universele liefde, inspirerende studie en zelfreflectie en hoe hiernaar te handelen.

Het kind van vijf kan hier de eigen verantwoordelijkheid voor gaan nemen. Vanaf ongeveer de leeftijd van 6 jaar kan het kind hier ook iets mee doen naar zijn omgeving toe, ondanks tegenstand van anderen.

De leerkracht speelt hier op in door in de begeleiding vragen te stellen aan het kind waardoor het kind zich bewust wordt van zijn intuïtie en zijn onderscheidingsvermogen leert gebruiken om hier gericht iets mee te doen.

De leerkracht geeft het kind de ruimte en de begeleiding om zich bewust te worden van zijn eigenheid (zelfbewustwording) en zijn eigen specifieke kwaliteiten waarmee het iets kan betekenen voor zijn omgeving. Het kind ervaart hierdoor eigenwaarde, zelfvertrouwen, voldoening en geluk.

BSO 8-12 jaar

De begeleiding die de kinderen in de BSO 4-8 jaar hebben ontvangen met betrekking tot het bewustworden van hun intuïtie en eigenheid, zet zich door in de BSO 8-12 jaar.

Het verschil is dat, gezien de leeftijd van de kinderen, zij min of meer zich al bewust zijn van morele waarden in zichzelf en dat zij hier de verantwoordelijkheid voor kunnen nemen. En dat zij de leeftijd hebben om hier, ondanks tegenwerking van anderen, iets mee te doen naar de omgeving toe.

Of het kind deze stappen kan zetten, is afhankelijk van de mate waarin het kind zich bewust is geworden van zijn intuïtie en eigenheid. De kinderen hebben de leeftijd om dit in zichzelf te ontwikkelen. Of het kind dit in zichzelf heeft ontwikkeld is afhankelijk van de mate waarin het hiervoor de ruimte en de bevestiging en erkenning heeft ontvangen door zijn omgeving. De begeleiding is hier dan ook net als in de BSO 4-8 jaar op gericht.

Binnen de marktplaatsactiviteiten worden de verschillende bewustzijnslagen lichaam, zintuigen, intellect, creativiteit, intuïtie en zelfbewustzijn aangesproken.

De activiteiten zijn erop gericht een kind dichter bij zichzelf te brengen;

De kinderen krijgen de ruimte om hun eigen plannen te mogen uitvoeren, zoals een activiteit voor te bereiden, uit te voeren en te geven voor andere kinderen op de marktplaats. De leerkrachten zorgen voor de randvoorwaarden hiervoor.

De kinderen krijgen de ruimte om hun eigen interesse te volgen in spel en ook dit op hun eigen manier uit te voeren.

Conflicten worden aangegrepen om met elkaar te reflecteren op wat er gebeurde en om kinderen bewust te maken van het eigen inzicht en gevoel ten opzichte van sociale situaties.

Afspraken worden zoveel als mogelijk met elkaar gemaakt en zijn in de lijn met universeel menselijke waarden zoals hierboven beschreven.

Kinderen worden aangesproken op en uitgedaagd met betrekking tot hun eigen verantwoordelijkheidsgevoel.

De leerkracht heeft extra zorg voor de ontwikkeling van het kind van ongeveer 9 jaar: kinderen gaan op deze leeftijd de realiteit om zich steeds meer zien en kunnen zich hier ongemakkelijk door gaan voelen. De leerkracht erkent het kind in zijn beleving. De begeleiding van de leerkracht naar het kind toe is gericht op het vergroten van het gevoel van vertrouwen en eigenwaarde in zichzelf en het ontdekken van de eigen mogelijkheden.

Wennen in de BSO groep

De wenperiode bij de BSO komt in het aannamegesprek aan de orde. Bij een kind dat net vier is geworden en dat niet op de dagopvang van Zonnelicht heeft gezeten, is het noodzakelijk dat de ouders en het kind samen een keer komen wennen. Uit ervaring is gebleken dat de eerste twee weken voor een vierjarig kind wat onwennig zijn en in de eerste zes tot zeven weken de relatie tussen de leerkracht en het kind wordt opgebouwd. De leerkracht besteedt in de wenperiode extra aandacht aan het nieuwe kind. De wenafpraak duurt 1 tot 1,5 uur.

De ouders kunnen een voedende rol hebben door de leerkracht zoveel mogelijk informatie te geven over het kind. Bijvoorbeeld door te vertellen waar het kind mee thuis komt en door vertrouwen te hebben in de wenperiode en het kindcentrum. Dikwijls is het voor de ouders moeilijk om objectief te kijken naar de nieuwe situatie omdat ze zelf emotioneel betrokken zijn bij wat het kind doormaakt. Wanneer de ouders op een gegeven moment het gevoel hebben dat zij een goede keuze hebben gemaakt met betrekking tot hun werksituatie en de buitenschoolse opvang, dan geeft dit rust en duidelijkheid naar het kind toe. Doordat die geen twijfel meer voelt van de ouders, kan hij of zij zich helemaal geven aan de leerkracht. Daarmee is de wenperiode voltooid. Het proces van loslaten door ouders is verbonden met het proces van wennen van het kind.

Er wordt in Zonnelicht door de leerkrachten alles aan gedaan om nieuwe kinderen het gevoel te geven dat ze een deel van het geheel zijn.

Auteur	Autorisatie	Handboek	Versie	Revisie	Pagina
EvT	YK	02-01-02	2-1-23	2-1-24	18

Wennen van BSO 4-8 jaar naar BSO 8-12 jaar

Drie maanden voordat het kind 8 jaar wordt, kijkt de leerkracht van de BSO groep voor 4-8 jarigen samen met de ouders van het kind vooruit op de periode dat het kind zal gaan wennen en de overstap zal gaan maken naar de BSO voor 8-12 jarigen.

Er wordt met de ouders besproken wat het programma is van deze groepen, wat er van het kind verwacht wordt en wat de overeenkomsten en de verschillen zijn in de begeleiding en de mate van zelfstandigheid van het kind in de nieuwe groep.

Een maand voordat het kind 8 jaar wordt, gaat het kind wennen op de nieuwe groep. De eerste (paar) keer wennen is samen met de leerkracht van de BSO 4-8 jaar, de overige wenaafspraken gaat het kind alleen wennen. Hierbij wordt er gekeken naar wat er voor het kind wenselijk is.

Afhankelijk van wat het kind prettig vindt, brengt de leerkracht het kind naar de nieuwe groep of loopt het kind zelf. Het kind is in deze situaties altijd al onder begeleiding opgehaald van school door een leerkracht van Zonnelicht.

Het wennen kan alleen plaatsvinden wanneer de beroepskracht kind ratio klopt (voor beide groepen het wenkind meegerekend).

Op de dag van de laatste wenaafpraak is er een afscheidsfeestje voor het kind in 'oude' groep. De dag hierna maakt het kind daadwerkelijk de overstap naar de nieuwe groep.

3) Houding en handelen van de leerkracht

Pedagogische relatie: integriteit en empathie

De pedagogische relatie is de basis voor de begeleiding van de kinderen. De liefdevolle verbinding tussen leerkracht en kind geeft de kinderen de veiligheid en geborgenheid om op onderzoek uit te gaan, grenzen te verleggen, zijn behoeften te uiten en zichzelf te ontwikkelen. Sleutelbegrippen zijn hierbij waardering voor de kinderen, vertrouwen in het contact met de kinderen, empathie voor de beleving en de gevoelens van de kinderen en als leerkracht 'echt' te zijn in het contact met elkaar.

Elke leerkracht heeft specifieke eigen kwaliteiten, waardoor iedere leerkracht een unieke relatie met het individuele kind heeft. Zo heeft de ene leerkracht bijvoorbeeld affiniteit en kwaliteiten liggen op het gebied van creatieve ontwikkeling en de andere leerkracht op intuïtief gebied. De leerkracht blijft zichzelf op alle ontwikkelingsgebieden ontwikkelen. Het accent ligt hierbij op het intuïtieve en spirituele vlak, om op dit niveau de kinderen daadwerkelijk aan te kunnen spreken.

Begeleiden in vertrouwen

In de communicatie naar elkaar toe staan morele waarden zoals 'de waarheid hanteren' en 'universele liefde' centraal. Zowel kinderen als volwassenen spreken de eigen behoeften naar elkaar uit, zodat met beiden rekening gehouden kan worden. De leerkracht zoekt naar de werkelijke behoefte van de kinderen, juist ook op het moment dat de kinderen (nog) niet in staat zijn om dit uit te spreken of er de juiste woorden voor te vinden. Doordat de leerkracht zich hierop afstemt in de situatie, voelen de kinderen zich gezien. Er is een uitwisseling tussen leerkracht en kind op basis van wederzijds begrip en vertrouwen. Een theorie die hierbij aansluit, is die van 'Opvoeden in vertrouwen' van Justine Mol waarbij uitgegaan wordt van het opvoeden van kinderen zonder straffen en belonen. Straffen en belonen is een vorm van begeleiden, waardoor de kinderen iets wel of niet gaan doen, omdat het van buitenaf is opgelegd, niet omdat het uit zichzelf kwam. Kinderen ontwikkelen zelfvertrouwen en eigenwaarde, wanneer ze hun innerlijke motivatie kunnen volgen om iets wel of niet te doen. Op deze manier leren zij te handelen naar wat prettig is voor zichzelf en voor anderen.

De volgende manieren van begeleiden sluiten hierbij aan:

- Observaties om het gedrag van de kinderen regelmatig te bekijken en positief te beïnvloeden in samenwerking met ouders;
- Gebruik maken van het versterken van positief gedrag;
- Bevestigen van en waardering uiten voor positief werk en gedrag;
- Creatieve discipline (gebruik maken van fantasie, spel of een liedje om het gevoel van de kinderen aan te spreken);
- De manier waarop de leerkracht grenzen aangeeft, is gekoppeld aan de ontwikkelingsfase van de kinderen. Leerkrachten werken altijd samen met de ouders aan de ontwikkeling van de kinderen;

Auteur	Autorisatie	Handboek	Versie	Revisie	Pagina
EvT	YK	02-01-02	2-1-23	2-1-24	19

- Jaarlijks wordt er een cursus gegeven over de ontwikkelingsfasen van kinderen zodat het ook voor ouders duidelijk wordt op welke momenten kinderen grenzen nodig hebben c.q. om grenzen vragen in verband met hun persoonlijkheidsvorming. Het geven van ruimte voor groei en verantwoordelijkheid wordt gekoppeld aan het geven van grenzen.

Van leerkrachten wordt een proactieve, integere houding verwacht, waardoor kinderen liefdevol benaderd worden met oog op hun ontwikkeling.

Uitgangspunt is de beleving van gelijkwaardigheid tussen leerkracht en kind én tussen verschillende kinderen. Gelet wordt daarbij op taalgebruik dat aansluit bij de beleving en het begrip van de kinderen.

Aansluiten bij ervaringen en persoonlijke emoties van kinderen

Het is belangrijk voor het welbevinden van kinderen dat zij zich gezien en gehoord voelen in de groep. Ruimte geven aan ervaringen en persoonlijke emoties is hiervoor een voorwaarde. Hier wordt dagelijks tijdens vaste momenten, individueel of in de kring, aandacht aan besteed.

Broertjes of zusjes die net geboren of op komst zijn, scheiden van ouders, overlijden van familieleden of huisdieren kunnen het welbevinden van een kind voor korte of langere tijd beïnvloeden. Van leerkrachten wordt verwacht hiermee sensitief en correct (volgens protocol) mee om te gaan, mede met oog voor het welbevinden van de groep.

Spel en activiteiten en de rol van de leerkracht

Kinderen worden in hun spel en activiteiten begeleid door de leerkracht. Leerkrachten observeren de kinderen uit hun groep regelmatig en sluiten de begeleiding van de kinderen en de activiteiten aan bij de ontwikkelingsbehoefte die de kinderen hebben.

Er zijn momenten op de dag en tijdens het programma waarbij kinderen de volledige vrijheid krijgen om zich in vrij spel te uiten en ontwikkelen. De leerkracht speelt hierin een rol waarbij zij de sociale interactie observeert en de voorwaarden en het eventuele materiaal schept om de kinderen in hun fantasie en spel te stimuleren.

Binnen het activiteitenprogramma dat zich afspeelt in verschillende ruimten in het kinderdagverblijf hebben de kinderen de ruimte om op eigen wijze, of niet, deel te nemen aan de activiteit. De rol van de leerkracht hierbij is de kinderen de aandacht en mogelijkheid bieden om betrokken te raken bij de activiteit.

Kinderen die extra aandacht nodig hebben op één van de zes bewustzijnslagen worden worden op momenten van de dag dat er op dit niveau gewerkt wordt, bewuster door de leerkracht bij de activiteit betrokken.

Leermomenten die zich aandienen worden door de leerkracht opgepakt en begeleidt. Van de leerkracht verwacht de kinderen van de groep te kennen en de voorwaarden te kunnen scheppen waarin de kinderen hun grenzen durven te verleggen, hun emoties kunnen verwerken of bewust kunnen worden van hun kennen, weten en kunnen.

Kinderen worden gestimuleerd zelf oplossingen te bedenken en uit te voeren en krijgen waar nodig begeleiding in het zelf ontdekken van hun mogelijkheden. De leerkracht speelt in op leermomenten die zich aandienen.

Tijd, plaats en persoon

In de begeleiding van de kinderen gaan we tevens uit van tijd, plaats en persoon. We kijken naar wat er voor het individuele kind nodig is in de situatie en kijken hoe er voldaan kan worden aan (individuele) ontwikkelingsbehoeften. Een kind is bijvoorbeeld op een bepaalde leeftijd eraan toe om creativiteit in zichzelf verder te ontwikkelen. De leerkracht speelt hierop in door een activiteit aan te bieden die op deze ontwikkelingsbehoefte aansluit. Uitgaan van tijd, plaats en persoon betekent ook dat er op een bepaald moment iets extra's nodig kan zijn in de begeleiding van het kind. Ook kan een kind bijvoorbeeld grenzen nodig hebben om een sprong naar meer zelfredzaamheid te maken. De leerkracht observeert het kind en werkt samen met de ouder om het kind in zijn ontwikkeling te begeleiden.

Door uit te gaan van tijd, plaats en persoon spreekt de leerkracht de eigenheid van het kind aan, waardoor het kind hiermee naar buiten kan komen.

Training en begeleiding leerkrachten

Om kinderen in het ontwikkelingsprogramma te kunnen begeleiden is het belangrijk dat leerkrachten zichzelf blijven ontwikkelen. Zo kunnen ze afhankelijk van tijd, plaats en persoon de juiste keuzes maken in een pedagogisch verantwoord proces naar de kinderen toe. Kwaliteiten als toewijding, helderheid van geest, liefdevol kunnen zijn en ook uitdaging en humor kunnen bieden, zijn van essentieel belang voor een leerkracht die werkt met het ontwikkelingsprogramma. Een voortdurende leerkrachtentraining is hiervoor noodzakelijk. Leerkrachten

Auteur	Autorisatie	Handboek	Versie	Revisie	Pagina
EvT	YK	02-01-02	2-1-23	2-1-24	20

volgen trainingen van Lotus, centrum voor onderwijsvernieuwing, om zich professioneel en persoonlijk blijvend te ontwikkelen. Tevens is er één keer per jaar een driedaagse training waarin uitgediept wordt wat er het afgelopen jaar aan leerstof is aangeboden.

Er is binnen het Zonnelicht een coach aanwezig die leerkrachten ondersteunt en begeleidt bij hun ontwikkeling middels coaching gesprekken.

Binnen Zonnelicht krijgt iedere medewerker een keer per jaar een functioneringsgesprek, een groeigesprek en een beoordelingsgesprek. Het doel van deze gesprekken is enerzijds het optimaliseren van de kwaliteit van werken. Anderzijds het creëren van bewustwording en reflectie die een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van de leerkracht door gedachtewisseling over professioneel handelen en de wijze van functioneren.

Functievoorwaarden leerkracht

Hiervoor verwijzen wij u naar de CAO Kinderopvang, functie pedagogisch medewerker.

Met betrekking tot het aansturen van stagiaires, beroepskrachten in opleiding en vrijwilligers

De stagiaire wordt gedurende de stageperiode begeleidt door de werkbegeleider. Dit is de vaste leerkracht van de groep waar de stagiaire stage loopt. De werkbegeleider zorgt ervoor dat de stagiaire werkt binnen de uitgangspunten van Zonnelicht. Er is aandacht voor de noodzakelijke leerpunten van de stagiaire. De stagiaire staat boventallig op de groep.

De taken van de werkbegeleider zijn:

- Werkt samen met de stagiaire op een groep en begeleidt de stagiaire tijdens de stage
- Instrueert en begeleidt de stagiaire bij de vorming van een visie op/over opvoeding en ontwikkeling
- Weet aan welke doelen en met welke opdrachten de leerling bezig is en weet wat er van een leerling verwacht wordt als deze een opdracht uitvoert, zodat er gericht geobserveerd en beoordeeld kan worden.
- Observeert het handelen van de stagiaire en geeft opbouwende feedback
- Schrijft gedurende de stage relevante, correcte zaken op met feedback
- Voert minimaal om de twee weken een kort evaluatie gesprekje
- Bewerkstelligt een zo optimaal mogelijke koppeling tussen theorie en praktijk
- Evalueert de stand van zaken tussentijds met de praktijkopleider
- Zorgt ervoor dat de stagiaire op de hoogte is van dit stagebeleid
- Koopt een kleine attentie voor de stagiaire aan het einde van zijn stageperiode.
- Een werkbegeleider wordt verzocht de begeleiding zoveel mogelijk tijdens de werkuren te doen. Er is op rustige momenten op de groep tijd om stagiaires te begeleiden.

De andere vaste leerkracht van de groep ondersteunt de werkbegeleider en kijkt, luistert en ondersteunt mee tijdens het leerproces van de stagiaire. Dit koppelt zij terug naar de werkbegeleider.

De stagiaire wordt tevens begeleid door de stagebegeleider. De stagebegeleider:

- voert het kennismakingsgesprek met de stagiaire en geeft een rondleiding
- verstrekt informatie aan de stagiaire bij de start van de stage
- verzorgt de administratie (VOG en POK)
- informeert de werkbegeleider over de begeleidingsstructuur
- voert individuele begeleidingsgesprekken met de stagiaire
- doet de verslaglegging
- is aanwezig bij werkveldbijeenkomsten
- leidt de gesprekken bij stagebezoeken door school
- inventariseert de beschikbaarheid van stages bij scholen
- draagt zorg voor de communicatie met de scholen
- examineert

De stagiaires zijn op de hoogte van de visie en de werkwijze van Zonnelicht. Bij aanvang van de stage hebben zij het pedagogisch beleid, de protocollen en de RIE gelezen.

Auteur	Autorisatie	Handboek	Versie	Revisie	Pagina
EvT	YK	02-01-02	2-1-23	2-1-24	21

Taken van stagiaires zijn zoals in de functie- omschrijving van de leerkracht. In de beginfase oriënteert de stagiaire zich en zij werkt toe naar zelfstandig functioneren. De eindverantwoording blijft echter voor de dienstdoende leerkrachten.

1e jaar: Oriënteringsfase

2e jaar: Deelnemen en assisteren bij activiteiten

3e jaar: Zelfstandig functioneren

Afhankelijk van haar kennis en verworven competenties participeert de stagiaire min of meer zelfstandig met betrekking tot verzorgende, begeleidende, huishoudelijke en organisatorische taken gedurende de dag. Dit gebeurt altijd onder toezicht van de vaste leerkrachten.

Wat mag een stagiaire (BOL) niet:

- Alleen met kinderen naar buiten;
- Alleen met kinderen op de groep;
- Kinderen temperen;
- De groep alleen afsluiten of openen;
- Alleen een kind verschonen. Dit mag alleen onder toezicht en begeleiding van een leerkracht.
- Medicijnen toedienen, of hiervoor verantwoordelijk gesteld worden;
- Overdracht naar ouders, dit alleen in overleg met de werkbegeleider of collega;
- Zorg voor chronisch zieke kinderen;
- Alleen in een ruimte met een chronisch ziek kind;
- Chronisch ziek kind optillen zonder vooraf instructie/uitleg.
- De telefoon opnemen/bellen naar ouders tijdens de inwerkperiode, na de inwerkperiode eerst onder begeleiding. Telefoongesprekken dienen altijd teruggekoppeld te worden naar een vaste medewerker.
- Wel: zich houden aan de regels voor nieuwe medewerkers
- Mogen geen beslissingen maken zonder hierover overleg te plegen.
- Stagiaires mogen niet werken buiten het geldende protocol.
- Wel: ontwikkelingsgerichte activiteiten uitvoeren met een beperkt aantal kinderen.

Beroepskrachten in opleiding (BBL)

In Zonnelicht werken verschillende beroepskrachten in opleiding. Zij staan tallig op de groep en worden begeleid door de stagebegeleider en door de pedagogisch beleidsmedewerker/ pedagogisch coach van Zonnelicht.

Vanaf het begin van de stage voert de BBL stagiaire alle taken uit die een startend pedagogisch medewerker in Zonnelicht ook uitvoert. Met de tijd groeit zij in haar functie en neemt zij meer verantwoordelijkheden op zich (bijvoorbeeld het organiseren van een ouderavond).

In Zonnelicht krijgen stagiaires gerichte begeleiding:

- individuele stagebegeleiding gesprekken door de stagebegeleider
- inwerkgesprekken, individuele coaching gesprekken en coaching op de groep door de pedagogisch beleidsmedewerker/ pedagogisch coach
- functionerings-, evaluatie-, en beoordelingsgesprek (jaarlijks)

De taken van de pedagogisch beleidsmedewerker/ pedagogisch coach zijn beschreven in het document 'Ureninzet pedagogisch beleidsmedewerker/ pedagogisch coach'

Er zijn op dit moment geen vrijwilligers in Zonnelicht aanwezig.

Auteur	Autorisatie	Handboek	Versie	Revisie	Pagina
EvT	YK	02-01-02	2-1-23	2-1-24	22

4) Algemene punten

Observatie en evaluatie

Aan de hand van eigen observatieformulieren worden alle kinderen gevolgd in hun ontwikkeling. Deze gegevens worden besproken met de ouders in de tienminuten-gesprekjes die twee maal per jaar plaatsvinden (voor de BSO is dit één keer per jaar) door de mentor van het kind (zie de paragraaf over ‘Mentorschap ‘ hieronder). Wordt er opvallend gedrag en/of achterstand op één van de bewustzijnslagen geconstateerd, dan vindt een uitgebreidere observatie plaats en wordt er in overleg met de ouders een plan van aanpak gemaakt. Het ontwikkelings-volg-verslag wordt gebruikt om maandelijks gericht te kunnen bekijken welke groei er van de kinderen te zien is met betrekking tot de verschillende bewustzijnslagen. De observaties van de kinderen, de ontwikkelings-volg-verslagen en de oudergespreksformulieren vormen tezamen het kind-volg-systeem.

Mentorschap

Eén van de maatregelen uit de wet Innovatie en Kwaliteit Kinderopvang, dat per januari 2018 is ingegaan, is dat elk kind een mentor krijgt.

Binnen Zonnelicht is dit altijd een vast gezicht van het kind. De mentor observeert (de ontwikkeling van) het kind en draagt er zorg voor dat het kind de begeleiding krijgt die het gezien zijn ontwikkeling nodig heeft. De mentor bespreekt de ontwikkeling van het kind met de ouders gedurende overdracht momenten en tijdens oudergesprekken. Zij is de eerste aanspreekpersoon voor ouders en collega’s betreffende informatie die het kind aangaat.

De mentor voert de tienminutengesprekken en overige gesprekken (indien wenselijk) met de ouders. De mentor voert het overdrachtsgesprek met de nieuwe groep binnen Zonnelicht en met de basisschool (voor peuterleerkrachten).

De mentor draagt zorg voor het op een juiste manier verwerken van de gegevens van het kind in het kind-volg-systeem.

Waar mogelijk begeleidt de mentor kinderen en ouders tijdens wenaafspraken. Het intakegesprek wordt door vaste medewerkers van Zonnelicht gevoerd. Dit wordt niet per definitie door de mentor gedaan.

De mentor betreft de zorgcoördinator bij de begeleiding van het kind en de ouders wanneer er sprake is van extra zorg.

De mentor betreft indien wenselijk de pedagogisch beleidsmedewerker bij de begeleiding van het kind wanneer er sprake is van extra aandacht.

De leerkrachten op de groep dragen zorg voor een zorgvuldige indeling van de kinderen met betrekking tot het mentorschap. De verdeling van de kinderen is schriftelijk vastgelegd en de ouders zijn op de hoogte van wie mentor is van hun kind.

Tijdens de intake of de wenaafspraken wordt aan nieuwe ouders mondeling aangegeven wie de mentor wordt van het kind, inclusief uitleg hierover.

Het mentorschap is geen star gegeven. Als de situatie er naar vraagt dat een andere leerkracht dan de mentor een gesprek voert met de ouders bijvoorbeeld, dan is dit mogelijk. Alle leerkrachten op de groep blijven de kinderen in hun ontwikkeling volgen. Tevens kunnen alle leerkrachten informatie ontvangen van ouders aan het begin van de dag en een overdracht aan de ouders doen aan het eind van de dag.

Indien de mentor (langere tijd) ziek of afwezig is, dan wordt het mentorschap overgedragen aan de vaste invalkracht voor die periode. De ouders van de betreffende kinderen worden met een persoonlijk bericht op de hoogte gesteld dat de vaste invalkracht (tijdelijk) de nieuwe mentor is van hun kind.

Wanneer een mentor stopt met het werken bij Zonnelicht, dan wordt de vervangende leerkracht de nieuwe mentor van het kind. In een persoonlijk bericht wordt aan de ouders aangegeven wanneer het dienstverband stopt en wie de nieuwe leerkracht is. Aan de betreffende ouders wordt hierbij aangegeven dat de vervangende leerkracht, de nieuwe mentor is van het kind.

Auteur	Autorisatie	Handboek	Versie	Revisie	Pagina
EvT	YK	02-01-02	2-1-23	2-1-24	23

Zorgplan

Inleiding

Zorgen voor mensen, planten en dieren en de omgeving is een wezenlijk aspect in de ontwikkeling van een mens. De zorg die we binnen Zonnelicht beogen is dan ook een zorg die op een natuurlijke wijze vanuit het hart van de leerkracht vloeit. Het gevoel van één zijn met elkaar vervult ons en geeft ons ook het gevoel deel van een groter geheel te zijn.

Vanuit deze verbondenheid bekeken, is zorg niet een product dat gekocht kan worden maar een onontbeerlijke levensbehoefte van alle mensen.

De zorg binnen Zonnelicht wordt afgestemd op de behoeftes van de kinderen in de verschillende leeftijdsgroepen. De zorg voor het individu is altijd persoonlijk; ieder kind wordt als uniek wezen beschouwd. De kwaliteit van de zorg wordt bepaald door het vermogen van de leerkracht om bij het kind te zien, wat de werkelijke behoefte is op een bepaald moment.

Observatie speelt een belangrijke rol in het zorgplan. De intuïtie van de leerkracht bepaalt, afhankelijk van tijd, plaats en persoon, de begeleiding naar het kind toe. Het doel hierbij is o.a. om kinderen naar meer zelfbeheersing en innerlijke tevredenheid te brengen. De leerkrachten worden middels het begeleidingsplan uitgerust met mogelijkheden om dit te kunnen bewerkstelligen. Zonnelicht gaat ervan uit dat alle kinderen welkom zijn.

Er zijn duidelijke afspraken gemaakt binnen de instelling over hoe de zorg geregeld is, welke normen er gehanteerd worden op het gebied van veiligheid, hygiëne, schoonmaak etc. Deze afspraken worden regelmatig besproken in het team en kunnen dus ook veranderen. Om een inzicht te geven in de afspraken met betrekking tot de protocollen die er zijn, zijn deze in dit zorgplan toegevoegd. Het zou te ver gaan om alle details met betrekking tot de zorg hier te vermelden. U kunt meer informatie hierover opvragen bij onze pedagogisch beleidsmedewerker.

Extra aandacht

Omdat er individueel gekeken wordt naar elk kind, krijgt elk kind de begeleiding in de ontwikkeling die het nodig heeft. De leerkracht observeert en signaleert welke kinderen er extra aandacht nodig hebben met betrekking tot één of meerdere bewustzijnslagen. De leerkracht (mentor) stelt de ouders op de hoogte, informeert naar andere inspanningen met betrekking tot de verbetering van de ontwikkeling en bekijkt samen met de ouders waarin zij kunnen samenwerken. De leerkrachten geeft gerichte begeleiding aan het kind binnen de eigen groep. Het is te verwachten dat na een bepaalde periode, het aandachtspunt van ontwikkeling is ingehaald en extra begeleiding hiervoor niet meer nodig is.

Extra zorg/ kinderen met een speciale behoefte

(Daar waar 'leerkracht' staat, kan ook 'mentor' gelezen worden):

Het kan zijn dat er meer nodig is om het kind optimaal te begeleiden.

De leerkracht observeert, signaleert en registreert welke kinderen extra zorg nodig hebben binnen de eigen groep. Bij twijfel overlegt de leerkracht met collega's van de eigen groep en met de zorgcoördinator. De leerkracht formuleert een duidelijke zorgvraag.

De leerkracht gaat in gesprek met de ouders om te bespreken of ouders de zorgvraag herkennen en hoe het thuis en eventueel op school gaat met het kind. De leerkracht kan beslissen om een uitgebreidere observatie uit te voeren om gericht te kunnen kijken wat het kind in de begeleiding nodig heeft. Dit gebeurt in overleg met ouders en collega's. Afhankelijk van de situatie wordt deze observatie gedaan door de leerkracht zelf, door een andere leerkracht of door de zorgcoördinator van Zonnelicht.

Er wordt met de ouders een gezamenlijk plan van aanpak gemaakt. De begeleiding van het kind thuis en binnen Zonnelicht wordt op elkaar afgestemd. Ouders en leerkrachten ondersteunen elkaar door informatie, ervaringen en adviezen uit te wisselen. Een goede en open communicatie is hierbij van wezenlijk belang. Regelmatig vinden er gesprekken tussen de leerkracht en de ouders plaats om de ontwikkeling en de begeleiding van het kind te bespreken.

Na een afgesproken periode wordt geëvalueerd hoe het met het kind gaat en of de wijze van begeleiding mogelijk aangepast dient te worden.

Auteur	Autorisatie	Handboek	Versie	Revisie	Pagina
EvT	YK	02-01-02	2-1-23	2-1-24	24

De zorgcoördinator is op de hoogte van de hulpverlenende instanties naar wie er door kan worden verwezen (sociale kaart) en bespreekt dit zonodig met de leerkracht of met de betreffende ouder. De leerkracht of de zorgcoördinator verwijst de ouder door. De ouder neemt zelf contact op met de betreffende instantie. De leerkracht en de zorgcoördinator houden elkaar op de hoogte van de instanties naar wie zij de ouders hebben doorverwezen.

Het kan zijn dat kinderen (tijdelijk) medicijnen moeten krijgen toegediend. Hiervoor wordt met de ouders een overeenkomst medicijngebruik ingevuld en ondertekend.

- Er is een protocol 'Procedure ontwikkeling voor aandachtskinderen' over de begeleiding van kinderen die met betrekking tot een of meerdere bewustzijnslagen extra aandacht nodig hebben.
- Er is een protocol 'Procedure ontwikkeling voor zorgkinderen' over begeleiding van kinderen die met betrekking tot een of meerdere bewustzijnslagen extra zorg nodig hebben.
- Het 'Beleid zorgcoördinatie' beschrijft hoe de zorg voor kinderen met een speciale behoefte georganiseerd is binnen Zonnelicht.
- Observaties worden gedaan door de leerkracht aan de hand van het observatieformulier en het ontwikkelings-volg-verslag.
- In Zonnelicht is er een pedagogisch beleidsmedewerker aanwezig die de leerkrachten ondersteunt in het begeleiden van kinderen die extra aandacht behoeven met betrekking tot een of meerdere bewustzijnslagen middels begeleiding op de werkvloer.
- In Zonnelicht is een zorgcoördinator aanwezig die de leerkrachten ondersteunt in het begeleiden van kinderen met een speciale behoefte (zorg) middels individuele gesprekken. Tevens geeft de zorgcoördinator aan de leerkrachten training over signaleren en doorverwijzen. De zorgcoördinator heeft een adviesfunctie naar leerkrachten toe met betrekking tot signaleren en doorverwijzen.
- Er is een 'Meldcode kindermishandeling' aanwezig.
- In de training van de leerkrachten en in de teamvergadering zijn 'het signaleren van eventuele ontwikkeling belemmerende factoren' en de 'Meldcode kindermishandeling' terugkerende onderwerpen.

Samenwerking met ouders

Zonnelicht gaat er uiteraard vanuit dat de ouders de belangrijkste opvoeders zijn; hun invloed op het kind zal altijd het grootst zijn.

We streven naar een grote betrokkenheid van ouders bij het ontwikkelingsproces dat het kind doorloopt. Kind en ontwikkelingsproces vormen een uniek geheel; zowel ouders, leerkrachten als speel-, leer- en werkomgeving staan in dienst van het zo optimaal mogelijk kunnen doorlopen van dit proces.

Samenwerking gebeurt door middel van oudergesprekken (veelal door de mentor) en door middel van overdrachtsgesprekken bij het brengen en ophalen van de kinderen (door alle leerkrachten).

Voor de baby- en peutergroepen zijn er gedurende het jaar drie ouderavonden. Onderwerpen die hier besproken worden, kunnen zowel door het team als door de ouders aangedragen worden.

BSO ouderavonden kunnen bijvoorbeeld gaan over het ontwikkelingsprogramma en de Marktplaats, de ontwikkelingsfasen van de kinderen in de BSO leeftijd of een onderwerp naar keuze van de ouders. Tevens wordt er jaarlijks een soepmiddag of picknick georganiseerd waarin ouders onderling en leerkrachten en ouders elkaar in een ongedwongen sfeer kunnen ontmoeten.

Bovendien wordt twee maal per jaar een Open Speeldag gehouden, waarbij op concrete wijze het programma gedemonstreerd wordt.

Bij de ontwikkeling van Duurzaam denken worden ouders actief betrokken. Wanneer ouders duurzaam denken ook thuis in de kinderen aanspreken, dan zal het voor kinderen nog vanzelfsprekender zijn om een leven lang liefdevol zorg te dragen voor planten, dieren en omgeving.

Voor ouders zijn er:

- Trainingen en consultatie om ouders te inspireren om creatief na te denken over de maatschappelijke opgaven voor de kinderen van nu en in de toekomst.
- Geïnspireerde sprekers die hun kennis en ervaring delen.
- Ouderavonden voor uitwisseling van gedachten met betrekking tot duurzame opvoeding.

Auteur	Autorisatie	Handboek	Versie	Revisie	Pagina
EvT	YK	02-01-02	2-1-23	2-1-24	25

Ouderbetrokkenheid

Het is zeer wenselijk als ouders bijdragen aan een van de volgende ouderparticipatiegroepen:

- Festiviteiten (Lichtfeest en Zomerfeest)
- Mens en natuur (Tuin- en Klusdagen)
- (Inter)cultureel (Goede doelendag)
- PR

Stamgroepen en groepsgroottes:

De kinderopvang van Zonnelicht bestaat uit 6 stamgroepen en de buitenschoolse opvang van Zonnelicht bestaat uit 6 basisgroepen:

Babygroepen (locatie Rijnstraat 559):

- Venus 0-2 jaar: 4 leerkrachten en maximaal 13 kinderen per dag
- Kometen 0-2 jaar: 4 leerkrachten en maximaal 12 kinderen per dag
- Wolkjes 0-2 jaar: 4 leerkrachten en maximaal 12 kinderen per dag

Peutergroepen (locatie Rijnstraat 559):

- Sterren 2-4 jaar: 2 leerkrachten en maximaal 16 kinderen per dag
- Aarde 2-4 jaar: 2 leerkrachten en maximaal 16 kinderen per dag
- Maan 2-4 jaar: 2 leerkrachten en maximaal 16 kinderen per dag

BSO groepen:

- Regenboog 4-8 jaar: 2 leerkrachten en maximaal 22 kinderen per dag (met minimaal 4 kinderen van 7 jaar bij 22 kinderen) (locatie Ijsselsingel 40a)
- Mars 4-8 jaar: 2 leerkrachten en maximaal 17 kinderen tot 14.40 uur en maximaal 22 kinderen vanaf 14.40 uur (met minimaal 4 kinderen van 7 jaar bij 22 kinderen)* (locatie Waalstraat 28)
- Pluto 4-8 jaar: 2 leerkrachten en maximaal 22 kinderen per dag (met minimaal 4 kinderen van 7 jaar bij 22 kinderen) (locatie Rijnstraat 559)
- Toermalijn 4-8 jaar: 2 leerkrachten en maximaal 22 kinderen per dag (met minimaal 4 kinderen van 7 jaar bij 22 kinderen) (locatie Ijsselsingel 40a)
- Smaragd 7-12 jaar: 2 leerkrachten en maximaal 22 kinderen per dag. Indien er geen 7 jarigen in de groep zijn, geldt: 3 leerkrachten en maximaal 30 kinderen per dag ** (locatie Waalstraat 50)
- Saturnus 8-12 jaar: 3 leerkrachten en maximaal 30 kinderen per dag ** (locatie Waalstraat 50)

Voor alle groepen geldt dat het aantal leerkrachten dat voor de groep staat, afhankelijk is van het aantal kinderen dat er per dag in de groep komt. Dit alles volgens de landelijke beroepskracht kind ratio. Bovenstaande aantallen zijn maximale aantallen per groep.

*Tot 14.40 uur maakt de Marsgroep gebruik van één groepsruimte. Vanaf 14.40 uur maakt de Marsgroep gebruik van twee groepsruimtes.

**Is de groep groter dan 26 kinderen, dan wordt de basisgroep verdeeld in twee kleinere groepen die beide gebruik maken van een andere ruimte die bij de basisgroep hoort.

Beroepskracht kind ratio

De groepsomvang en beroepskracht kind ratio zijn wettelijk als volgt bepaald:

0- tot 1-jarigen:	Dagopvang, tot 3 kinderen, 1 leerkracht (maximaal 12 per groep)
1- tot 2-jarigen:	Dagopvang, tot 4 kinderen, 1 leerkracht (maximaal 13 per groep)
2- tot 3-jarigen:	Dagopvang, tot 8 kinderen 1 leerkracht (maximaal 16 per groep)
3- tot 4-jarigen:	Dagopvang tot 8 kinderen 1 leerkracht (maximaal 16 per groep)
4- tot 8-jarigen;	BSO, tot 11 kinderen 1 leerkracht (met minimaal 2 kinderen van 7 jaar bij 11 kinderen) (maximaal 22 per groep)
8- tot 12-jarigen:	BSO, tot 12 kinderen, 1 leerkracht BSO, tot 24 kinderen, 2 leerkrachten BSO, tot 30 kinderen, 3 leerkrachten (maximaal 30 per groep)

Auteur	Autorisatie	Handboek	Versie	Revisie	Pagina
EvT	YK	02-01-02	2-1-23	2-1-24	26

Omdat Zonnelicht gedurende 10 uur op een dag open is, kan er volgens de Wet Kinderopvang gedurende de dag drie uur worden afgeweken van het beroepskracht kind ratio. Gedurende deze drie uur is minstens de helft van het aantal leerkrachten op de groep aanwezig zoals dat in het beroepskracht kind ratio is aangegeven. Binnen Zonnelicht gebeurt dit aan het begin en het eind van de dag, gedurende pauzetijd en op dinsdag tevens tijdens vergadertijd. Per groep is het geregeld dat er niet van deze drie uur afgeweken wordt.

De tijden waarop afgeweken wordt van het beroepskracht kind ratio zijn als volgt:

Maandag: tussen 8.00 en 8.30 uur, tussen 12.00 en 14.00 uur en tussen 17.30 uur en 18.00 uur.

Dinsdag: tussen 8.00 uur en 8.30 uur óf tussen 17.30 uur en 18.00 uur (dit is per groep verschillend) én tussen 12.00 uur en 14.30 uur (een half uur langer dan andere dagen i.v.m. vergadertijd).

Woensdag: tussen 11.30 uur en 14.30 uur, op deze dag werken alle leerkrachten van de baby- en peutergroepen van 8.00 uur tot 18.00 uur.

Donderdag: tussen 8.00 uur en 8.30 uur, tussen 12.00 en 14.00 uur en tussen 17.30 uur en 18.00 uur.

Vrijdag: tussen 11.30 uur en 14.30 uur, op deze dag werken alle leerkrachten van de baby- en peutergroepen van 8.00 uur tot 18.00 uur.

Zonnelicht streeft ernaar dat er op deze momenten zoveel mogelijk de rust op de betreffende groep gewaarborgd is (bijvoorbeeld dat kinderen geconcentreerd met spel bezig zijn, of dat kinderen die gaan slapen rond pauzetijd naar bed zijn gebracht wanneer er nog meerdere medewerkers op de groep zijn).

Locaties

De babygroepen, peutergroepen en de BSO groep Pluto bevinden zich in het gebouw van Kinderdagverblijf Zonnelicht.

De buitenschoolse opvang groep Mars bevindt zich in basisschool de Driestroom.

De buitenschoolse opvanggroepen Regenboog en Toermalijn bevinden zich in KC Aan de Oosterplas.

De buitenschoolse opvanggroepen Smaragd en Saturnus bevinden zich naast KC Aan de Oosterplas.

Voor de cursussen en workshops op de marktplaats wordt ook gebruik gemaakt van de volgende ruimtes: de cursusruimte, de BSO buitenruimte, de gymzaal van KC Aan de Oosterplas en de gymzaal van de gemeente.

Buitenruimtes

Voor de babygroepen: de tuin van kinderdagverblijf Zonnelicht

Voor de peutergroepen: het plein van kinderdagverblijf Zonnelicht

Voor de BSO groepen: de pleinen bij de Saturnus en de Smaragd en het buitenspeelsterrein van de Regenboog en de Toermalijn.

Voor de Marsgroep geldt tevens: de buitenspeelplek bij de Marsgroep.

De BSO groepen maken in het programma ook uitstapjes, bijvoorbeeld naar de kinderboerderij, de natuurspeelplaats of bijvoorbeeld het bos, zodat zij ook van externe speelplekken gebruikmaken.

Groepssamenstelling

Binnen het ontwikkelingsprogramma wordt gewerkt met horizontale groepen om de aandacht van de kinderen voor het programma te kunnen garanderen.

Uitgaande van de observatie van de sociale ontwikkeling van kinderen is het duidelijk dat bij kinderen beneden de twee jaar een individuele aanpak gewenst is. Na of rondom hun tweede verjaardag zoeken ze vaak de groep op en groeien ze uit de één-op-één-relatie naar het gevoel een deel van een groep te willen zijn.

Kinderen worden in een vaste groep ondergebracht waar zij tot het einde van hun peuterperiode zullen blijven, de 'stamgroep'.

In sommige gevallen worden in overleg met ouders vriendjes, broertjes en zusjes wél of juist niet bij elkaar in de groep geplaatst, met oog voor de bijdrage die het voor de ontwikkeling van de kinderen kan hebben. Tweelingen worden vanaf twee jaar in aparte groepen geplaatst, met oog voor hun individuele ontwikkeling. Verder streven wij naar een multiculturele samenstelling van een groep.

Een kind mag in twee stamgroepen zitten, als er tijdelijk extra opvang nodig is. Ouders geven hier schriftelijk toestemming voor.

Auteur	Autorisatie	Handboek	Versie	Revisie	Pagina
EvT	YK	02-01-02	2-1-23	2-1-24	27

Toermalijn en Regenboog

De groepen Toermalijn en Regenboog zijn vanaf 13.00 uur open voor kinderen van alle basisscholen. In de manier van werken en begeleiden wordt onder andere uitgegaan van essenties uit het Montessori-onderwijs. Deze essenties vallen binnen het kader van neohumanistisch onderwijs zoals in dit pedagogisch beleidsplan beschreven. Deze groepen vallen onder het pedagogisch beleid van Zonnelicht.

Beleid samenvoegen groepen

Beleid samenvoegen voor de babygroepen en peutergroepen

Als vanuit de planning blijkt dat een stamgroep zo weinig kinderen gaat krijgen, dat er geen sprake meer kan zijn van een pedagogisch klimaat tot samenspelen, dan kan het zijn dat deze stamgroep samengevoegd wordt met een andere stamgroep, om aan de speelmogelijkheden van het kind tegemoet te komen. Aan ouders wordt in deze situatie schriftelijk toestemming gevraagd voor de opvang van hun kind in een andere groep. De naam van de groep waarin het kind zal verblijven, staat op dit toestemmingsformulier beschreven. Het samenvoegen kan alleen als het beroepskracht kind ratio dit toelaat. Er wordt naar gestreefd dat er een vaste leerkracht op de groep aanwezig is. Het samenvoegen kan voorkomen tijdens feest- en vakantiedagen en dagen met een (structureel) lage bezetting.

Beleid samenvoegen voor de BSO groepen

Tijdens de marktplaats is er een open deurenbeleid. Tijdens de marktplaatsactiviteiten voegen kinderen van verschillende basisgroepen samen, om een gezamenlijke activiteit met een specifiek doel te gaan doen. De marktplaats staat beschreven in dit pedagogisch beleidsplan.

Gedurende vakantieperiodes en feestdagen, kan het voorkomen dat er minder kinderen per basisgroep zijn. In deze situaties kunnen groepen worden samengevoegd, mits het beroepskracht kind ratio niet overschreden wordt. Doordat de kinderen alle leerkrachten van hun leeftijdsgroep kennen door de marktplaatsactiviteiten, worden emotionele veiligheid voor de kinderen en een gevoel van gezamenlijkheid gewaarborgd. Het samenvoegen in vakantieperiodes en feestdagen zijn vooraf bepaalde momenten. In de week voorafgaande aan de vakantie worden de ouders op de hoogte gebracht van de groep waarin hun kind zal zitten.

Op woensdagen en vrijdagen zijn de BSO basisgroepen structureel samengevoegd in de Regenbooggroep, omdat er op deze dagen minder kinderen aanwezig zijn. Bij de kinderen die gedurende de week in twee basisgroepen zitten, is dit contractueel geregeld. Op deze dagen houden de leerkrachten in hun programma rekening met de leeftijden 4-8 jaar en 8-12 jaar binnen de basisgroep. In het ontwikkelingsprogramma op de woensdag en vrijdag wordt tevens gebruik gemaakt van het kinderatelier voor creatieve activiteiten, de Gezonde keuken voor activiteiten op het gebied van duurzaam denken en gezonde voeding en de gymzaal voor lichamelijke ontwikkelingsactiviteiten.

Wanneer ouders hun kind voor een extra dag(deel) willen laten komen en de basisgroep heeft al het maximum aantal kinderen voor die dag, dan wordt er aan de ouders voorgesteld dat het kind opvang kan krijgen in een andere basisgroep. Hiervoor wordt aan de ouders voorafgaand aan de opvang schriftelijk toestemming gevraagd.

Auteur	Autorisatie	Handboek	Versie	Revisie	Pagina
EvT	YK	02-01-02	2-1-23	2-1-24	28

Ruimteverdeling

Ruimteverdeling Kinderdagverblijf Zonnelicht - Den Bosch

KINDEROPVANG (kdv)						
GROEP	SPEEL RUIMTE m2	TOEGEVOEGDE SPEELRUIMTE (ruimte lichamelijke ontw, 66m2)	TOEGEVOEGDE SPEELRUIMTE SPIEGELZAAL (47,3 m2)	TOTALE SPEEL RUIMTE	MAXIMALE AANTAL KINDEREN per STAMGROEP	GEMIDDELD E RUIMTE per KIND
Wolkjes 0-2 jr.	38	11	7,9	56,9	13	4,38
Kometen 0-2 jr.	34,3	11	7,9	53,2	13	4,09
Venus 0-2 jr.	35	11	7,9	53,9	13	4,15
Sterren 2-4 jr.	51	11	7,9	69,9	16	4,37
Maan 2-4 jr.	51	11	7,9	69,9	16	4,37
Aarde 2-4 jr.	51,7	11	7,9	70,6	16	4,41

NB. Soms wordt het kleine halletje bij de venusgroep gebruikt als er gepoetst wordt en de kinderen wegens weersomstandigheden niet naar buiten kunnen. Er wordt dan een gezamenlijke activiteit op de grond aangeboden.

Ruimteverdeling Kinderdagverblijf Zonnelicht - Den Bosch							
BSO GROEPEN							
GROEP	SPEEL RUIMTE m2	Gymzaal Aquamarijn (248 m2)	Lokaal Rozenpoortje	Speelhal	TOTALE SPEEL RUIMTE	MAXIMALE AANTAL KINDEREN per basis-GROEP	GEMIDDELDE RUIMTE per KIND
BSO Regenboog 4-8	64,3	0	0	44	108,3	22	4,92
BSO Mars 4-8 (tot 14.45 uur)	63,8	0	0		63,8	18	3,5
BSO Mars 4-8 (vanaf 14.45 uur)	63,8	0	63,8 (vanaf 14.45 uur)		127,6	22	5,8
BSO Pluto 4-8	49	82,7	0		131,7	22	5,99
BSO Saturnus 8-12	55	82,7	0		137,7	30	4,59
BSO Smaragd 7-12	55	82,7	0		117	30	4,59
BSO Toermalijn 4-8	75,4	0	0	44	119,4	22	5,42
BSO Vergeetmenietje (Rozenpoortje)	63,8	0	0		63,5	18	3,5
gymzaal Rijnstraat:	448 m2	->	deze is op dinsdagmiddag tot onze beschikking				

Toelichting Marsgroep bij 'Ruimteverdeling': tussen 13.00 en 14.40 uur wordt er gebruik gemaakt van één groepsruimte. Gedurende deze tijd kunnen er maximaal 18 kinderen in de basisgroep opgevangen worden. Van 14.40 uur tot 18.00 uur wordt er gebruik gemaakt van twee groepsruimtes, waardoor er gedurende deze tijd maximaal 22 kinderen in de basisgroep opgevangen kunnen worden.

Auteur	Autorisatie	Handboek	Versie	Revisie	Pagina
EvT	YK	02-01-02	2-1-23	2-1-24	29

Buitenruimte babygroepen en peutergroepen

Baby's:

Babytuin: 246 m²

Peuters:

Peuterplein: 178 m²

Buitenspeelsterrein van bij Saturnus en Smaragd: 290 m²

Wanneer kinderen de stamgroep of de stamgroep ruimte verlaten

Voor de babygroepen:

De kinderen verlaten de stamgroep wanneer zij naar de ruimte voor lichamelijke ontwikkeling gaan of naar de spiegelzaal gaan voor lichamelijke ontwikkeling (elke dag tussen 10.30 uur en 11.00 uur). Met de dreumesen worden hier lichamelijke ontwikkelingsactiviteiten gedaan onder begeleiding van een leerkracht van de basisgroep. Voor deze activiteiten wordt materiaal zoals gymmatten, houten glijbaan, Emmi Pikler klimrek en houten planken gebruikt. De kinderen oefenen hier vaardigheden zoals klimmen op een mat, klimmen op een rek, lopen over een plank, etc.

Elke dag gaan de dreumesen onder begeleiding van een leerkracht van de stamgroep naar het creativiteitslokaal voor zintuiglijke ontwikkeling (elke dag tussen 11.00 uur en 11.15 uur). Hier gaan de kinderen aan tafel zitten en krijgen zij per dag een ander soort materiaal aangeboden dat zij kunnen ontdekken.

Tevens verlaten de kinderen de stamgroep wanneer zij buiten gaan spelen in de tuin of met de bolderkar naar de kinderboerderij gaan.

Dagelijks vinden lichamelijke ontwikkelingsactiviteiten plaats in de spiegelzaal. Dit wordt onderling afgestemd tussen de babygroepen.

Voor de peutergroepen:

De kinderen verlaten de stamgroep ruimte wanneer zij naar de ruimte gaan voor lichamelijke ontwikkeling. Elke babygroep en peutergroep van Zonnelicht heeft een deel van de ochtend deze ruimte tot haar beschikking. Er worden hier lichamelijke ontwikkelingsactiviteiten gedaan zoals klimmen, springen en oefeningen voor evenwicht en balans. Er wordt hierbij lichamenlijk ontwikkelingsmateriaal gebruikt zoals gymmatten, kisten, evenwichtsbalk en houten planken.

De kinderen verlaten tevens de stamgroep ruimte wanneer zij naar de grote zaal gaan voor intellectuele en zintuiglijke ontwikkeling, naar het creativiteitslokaal gaan voor de creatieve ontwikkeling, wanneer zij naar de groene kamer gaan voor intuïtieve en spirituele ontwikkeling en wanneer zij buiten gaan spelen, onder begeleiding naar de kinderboerderij gaan of onder begeleiding een wandeling gaan maken.

De kinderen verlaten de stamgroep wanneer zij naar het toilet gaan. Dagelijks vinden lichamelijke ontwikkelingsactiviteiten plaats in de spiegelzaal. Dit wordt onderling afgestemd tussen de peutergroepen

Voor de BSO groepen:

De kinderen verlaten de basisgroep ruimte wanneer zij gaan buitenspelen, gymmen in de gymzaal of naar de natuurspeelplaats, kinderboerderij of moestuin gaan.

De kinderen verlaten de basisgroep wanneer zij naar het toilet gaan, een marktplaatsactiviteit gaan doen in een andere ruimte van Zonnelicht, gaan spelen in de BSO buitenruimte, bij een vriendje of vriendinnetje in een andere basisgroep gaan spelen of in een andere binnenruimte of buitenruimte van Zonnelicht onder begeleiding van een leerkracht een activiteit gaan doen/ vrij gaan spelen.

De kinderen worden gebracht en gehaald naar een cursus of workshop onder begeleiding van een leerkracht. Een activiteit buiten de basisgroep is altijd onder begeleiding van een leerkracht. Met toestemming van ouders mogen kinderen zonder direct toezicht alleen binnen of buiten spelen. Zonnelicht gaat er vanuit dat kinderen vanaf ongeveer 7 jaar hier aan toe kunnen zijn. Kinderen met toestemming voor alleen buiten spelen mogen dit alleen

Auteur	Autorisatie	Handboek	Versie	Revisie	Pagina
EvT	YK	02-01-02	2-1-23	2-1-24	30

op het buitenspeelsterrein van de Tierlantijn en het buitenspeelsterrein van KC aan de Oosterplas (enkel aan de achterkant voor kinderen tot 8 jaar en zowel aan de voor- als achterkant voor 8-12 jarigen). Hier wordt met de ouders een toestemmingsformulier voor ingevuld.

Vaste leerkrachten

Binnen Zonnelicht wordt een beleid gehanteerd waarbij er gestreefd wordt naar een maximum van drie verschillende leerkrachten per groep.

Er wordt veel waarde gehecht aan de vertrouwensband tussen de leerkracht en de kinderen.

Deze liefdevolle band is een van de belangrijkste voorwaarden voor een gezonde en optimale ontwikkeling van de kinderen op het kinderdagverblijf. Hierdoor zal een kind zich werkelijk gezien en gehoord voelen en welkom in de groep.

Vanaf januari 2018 is er vanuit de Wet Kinderopvang de kwaliteitseis dat er voor 0 jarigen, maximaal twee vaste gezichten op de groep zijn en, wanneer de grootte van de basisgroep vraagt om de inzet van drie leerkrachten, dan maximaal drie vaste gezichten.

In de babygroepen is dit voor elk kind zo geregeld. Op elke dag is structureel minimaal 1 vast gezicht voor het kind op de groep aanwezig.

Omgang met vervanging

Een leerkracht wordt bij afwezigheid vervangen door een leerkracht uit het team van Zonnelicht. In de planning wordt er rekening mee gehouden dat dit zoveel mogelijk dezelfde leerkracht is. Omdat de leerkracht al binnen Zonnelicht werkt (op een andere groep) heeft deze al een bekend gezicht voor de kinderen. Vervanging wordt in eerste instantie gezocht op de eigen groep. Vervolgens wordt er gekeken of er vervanging aanwezig is door de leerkrachten op de afdeling. Daarnaast zijn er vaste invalmedewerkers die steeds zoveel als mogelijk op dezelfde groepen invallen.

Bij overmacht als gevolg van ziekte kunnen groepen samengevoegd worden, onder voorwaarde dat de beroepskracht kind ratio gewaarborgd blijft.

Calamiteiten, ondersteuning en achterwachtregeling

- Bij calamiteiten kunnen de leerkrachten een beroep doen op andere medewerkers van Zonnelicht. De groepen hebben een telefoon tot hun beschikking, waardoor zij direct extra ondersteuning kunnen inschakelen. Er is altijd een medewerker beschikbaar die hulp en ondersteuning kan geven. De medewerker planning heeft het overzicht wie er op welk moment bij kan springen. Afhankelijk van de situatie schakelt de medewerker planning een BHV'er of andere leerkracht in.
- Elke dag is er een BHV'er aanwezig die calamiteiten kan coördineren.
- Bij afwezigheid wordt de medewerker planning ondersteund door het management.
- Op elke locatie en bij uitstapjes is er een medewerker met een gecertificeerd kinder-EHBO aanwezig.

Extra dagdelen

Afhankelijk van de bezetting op de groep is het mogelijk om incidenteel een extra dagdeel te reserveren. U kunt deze aanvragen bij de administratie (073 6126212 of info@zonnelicht.nl)

Andere opvang groep met toestemming van ouders

Wanneer een kind extra opvang nodig heeft, en er is op dat moment geen plaats binnen de stamgroep van het kind, dan kan het kind in een andere groep van Zonnelicht opgevangen worden. Dit gebeurt altijd met schriftelijke toestemming van de ouders. Een kind maakt per week gebruik van niet meer dan twee basisgroepen.

Vakantiesluiting

Eind juli/ begin augustus én tussen Kerst en Nieuwjaar is Zonnelicht gedurende een week gesloten (zie de jaarkalender). In deze perioden hebben alle leerkrachten van Zonnelicht vakantie. Hiermee wordt de continuïteit voor de kinderen gedurende het jaar gewaarborgd en wordt de periode waarin minstens twee vaste medewerkers op de groepen werken gedurende het jaar langer. In periodes van vakantie van medewerkers blijft er minstens één vaste medewerker voor de kinderen aanwezig.

Auteur	Autorisatie	Handboek	Versie	Revisie	Pagina
EvT	YK	02-01-02	2-1-23	2-1-24	31

Kwaliteitsbewaking

Aan de hand van het Kwaliteits Management Systeem zijn alle leerkrachten bewust bezig met het reflecteren op kwaliteit en het bijstellen ervan wanneer dit nodig is. Leerkrachten signaleren wat er nodig is om kwaliteit te garanderen, communiceren dit naar elkaar en zetten dit om in de actie die ervoor nodig is. Het Kwaliteits Management Systeem is een vast agendapunt van het wekelijkse teamoverleg.

Veiligheid

In verband met de veiligheid van de kinderen die binnen de instelling verblijven, zijn de volgende zaken geregeld:

- Er is een veiligheids- en gezondheidsbeleid waarin beschreven staat hoe mogelijke risicovolle situaties worden ondervangen; de werkwijze is beschreven over hoe risico's in kaart worden gebracht en hoe hier in de praktijksituatie op wordt ingespeeld. Het is een duidelijke handleiding voor de te voeren handelingen en maatregelen die nodig zijn. In de praktijk wordt door de beroepskrachten gehandeld naar de beschreven regels en afspraken zoals deze beschreven staan in het beleid veiligheid en gezondheid.
Om de actualiteit van het veiligheids- en gezondheidsbeleid te garanderen wordt de praktijksituatie elke twee weken besproken tijdens groepsoverleg. Dit is een vast agendapunt. Jaarlijks wordt door de desbetreffende groepen het huidige veiligheids- en gezondheidsbeleid geëvalueerd en de daarin te verbeteren punten met bijbehorende acties besproken. De uitkomst van de evaluatie worden tijdens de algemene teamvergadering besproken.
- Er is een goed calamiteitenbeleid
- Er zijn afspraken over toezicht en vermissing van kinderen (protocol Vermissing)
- Buiten de breng- en haaltijden worden mensen alleen binnengelaten op afspraak. Slechts alleen wanneer deze afspraken zijn geverifieerd bij de dagelijkse leiding.
- De ruimtes zijn op een dusdanige manier ingericht dat ze kindvriendelijk zijn
- De materialen die gebruikt worden zijn zoveel mogelijk van natuurlijke aard.
- Er zijn geen gevaarlijke stoffen of schoonmaakmiddelen voor kinderen bereikbaar; deze stoffen zijn geborgen achter slot en grendel.
- De leerkracht telt het aantal kinderen en vult de kinderen in op de presentielijst van de groep.
- Er is altijd een achterwacht binnen kinderdagverblijf Zonnelicht.
- Er is altijd op elke locatie een medewerker met een gecertificeerd Kinder-EHBO aanwezig.
- Er is een passende aansprakelijkheid en ongevallenverzekering afgesloten voor zowel het personeel als de kinderen. De leerkrachten krijgen bij aanvang van hun dienstverband tijdens hun inwerkperiode begeleiding om de regels m.b.t. de veiligheid en hygiëne te leren.
- Er wordt met de ouders van de BSO kinderen een toestemmingsformulier ingevuld wanneer kinderen toe zijn aan meer zelfstandigheid. Ouders kunnen met dit formulier aangeven dat hun kind alleen mag binnen spelen in Zonnelicht, alleen mag buiten spelen (op het Montessoriplein), zelf van school naar de BSO mag komen, of zelf van de BSO naar huis mag gaan. Er wordt tevens door de ouders een toestemmingsformulier ingevuld wanneer er uitstapjes zijn met de kinderen die verder weg zijn van Zonnelicht. De ouders geven met dit formulier aan dat hun kind mee mag met een uitstapje met de auto of de bus, inclusief relevante informatie over het kind met betrekking tot het uitstapje. Voor uitstapjes in de omgeving van Zonnelicht (kinderboerderij, natuurspeeltuin, moestuin), is geen toestemming van de ouders nodig.
- Wanneer er aangescherpte maatregelen nodig zijn met betrekking tot Covid-19 of andere omstandigheden, dan wordt een preventief gezondheidsprotocol gevolgd.

Vier ogenprincipe

Het vier ogenprincipe is voor de sector kinderopvang een van de maatregelen voor veiligheid. Het vier ogenprincipe is geldig voor de babygroepen, peutergroepen en peuterarrangementen. Het Vierogenprincipe houdt in dat elke situatie en begeleiding voor meerdere medewerkers zichtbaar is. Zonnelicht geeft op de volgende manier invulling aan dit principe:

- Daar waar mogelijk zijn er 2 of 3 leerkrachten op de groep aanwezig. Dit is afhankelijk van het beroepskracht kind ratio.
- Daar waar mogelijk is er een extra stagiaire op de groep aanwezig.
- In de deuren en wanden van de groepsruimtes bevindt zich glas, waardoor zichtbaar is wat er in de verschillende ruimtes gebeurt. Bij elke groep is het mogelijk om naar binnen te kijken.

Auteur	Autorisatie	Handboek	Versie	Revisie	Pagina
EvT	YK	02-01-02	2-1-23	2-1-24	32

- Er zijn voor de baby- en peutergroepen geen aparte verschoonruimtes. Er is een gezamenlijke verschoonruimte waar alle peutergroepen gebruik van maken. Het verschoonen gebeurt bij de babygroepen op de aankleedtafel die in de groepsruimte staat.
- Binnen Zonnelicht is er de gewoonte dat medewerkers op elk moment een groep of ruimte binnen kunnen lopen.
- Met betrekking tot uitstapjes: één leerkracht kan enkel met een aantal kinderen naar een openbare gelegenheid gaan, wanneer daar meerdere mensen zijn (bijvoorbeeld de kinderboerderij). Één leerkracht kan niet naar een plek gaan waar geen andere mensen zijn.
- Van medewerkers wordt verwacht dat zij elkaar aanspreken op het handelen met betrekking tot begeleiding en verzorging van de kinderen. Van de organisatie wordt verwacht dat zij een open aanspreek-cultuur creëert.
- Onderwerpen zoals signalen herkennen, feedback geven, en open communiceren over het pedagogisch handelen, zijn onderwerpen die herhaaldelijk op de agenda van de teamvergadering staan.

Gezondheid

Er wordt gezorgd voor frisse lucht in de ruimtes door 's ochtends de ramen open te zetten en bij lekker weer overdag ook.

Rondom gezondheid en ziekte worden er regelmatig informatieavonden georganiseerd.

We bieden vegetarische en biologische voeding.

Bij verjaardagen is het de bedoeling dat ouders een gezonde en vegetarische traktatie aan de kinderen meegeven.

Een gezonde traktatie is een traktatie waarin *géén* geur-, kleur- en smaakstoffen en suiker verwerkt zijn. Een voorbeeld van een gezonde traktatie is een traktatie met fruit.

Sfeer

Iedere leerkracht draagt zorg voor de sfeer in haar groep. Dit betekent dat er aandacht is voor rust en harmonie door haar eigen innerlijke houding hierop af te stemmen. Gezelligheid en het groepsgevoel worden versterkt door liedjes te zingen en de momenten van 'samenzijn' te benadrukken. Gelijkwaardigheid en wederzijdse zorg en begrip voor elkaar zorgen ervoor dat ieder kind zich welkom kan voelen.

Inrichting

Iedere leerkracht draagt zorg voor de sfeer in haar lokaal. Dit uit zich in de zorg die gedragen wordt voor een schoon en opgeruimd lokaal, maar ook voor passende decoratie en een prettige inrichting. Hierdoor kan een sfeer ontstaan waarin kinderen zich thuis en geborgen voelen en waarin ook de leerkracht zich op haar gemak en geïnspireerd voelt.

Passende (achtergrond) muziek, belichting, en kleur kunnen dit gevoel voor sfeer versterken.

In de inrichting is gekozen voor een natuurlijke uitstraling met houten meubilair en het gebruik van lichte kleuren.

Feesten

Jaarlijks viert Zonnelicht het Zomerfeest, het Lichtfeest en het Sinterklaasfeest.

Bij het Zomerfeest worden er interculturele activiteiten voor de kinderen georganiseerd en is er een gezellig samenzijn onder het genot van hapjes en drankjes. Voor het feest worden zowel de kinderen als de ouders uitgenodigd. Het feest vindt buiten plaats en is op een zaterdagochtend in juni of juli. Het feest heeft als doel om de aandacht te leggen op andere culturen, deze beter te leren kennen en te genieten van de bijzondere aspecten ervan. Samen genieten van het feest op zich en het samenzijn zijn uitgangspunt.

Het Sinterklaasfeest wordt op of voor 5 december gevierd met de peuters in de groep. De ouders maken op de 'Werkavond Sint' een cadeautje die door Sinterklaas op het feest aan hun kind wordt gegeven. De leerkrachten van de groep organiseren een feestelijke ochtend voor de kinderen waarbij Sinterklaas ongeveer een half uurtje per groep op bezoek komt.

Het Lichtfeest vindt in de periode voor Kerst, op een zaterdagmiddag, plaats. Voor dit feest zijn zowel de kinderen als de ouders uitgenodigd. Het Lichtfeest wordt in de eigen groep gevierd. Het Lichtfeest heeft als doel om in een periode waarin de dagen wat korter zijn, met elkaar stil te staan bij het licht in jezelf en in de ander. Een sfeer van samenzijn, geborgenheid en verbinding met elkaar staat hierbij centraal. Het is tevens de afsluiting van het oude jaar met elkaar en het vooruit kijken op het nieuwe jaar.

Auteur	Autorisatie	Handboek	Versie	Revisie	Pagina
EvT	YK	02-01-02	2-1-23	2-1-24	33